

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΔΕΚΑΤΟ ΤΜΗΜΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 3 Δεκεμβρίου 2024, με την ακόλουθη σύνθεση: Ευαγγελία – Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Τμήματος, Αργυρώ Μαυρομάτη και Νικόλαος Βόγκας, Σύμβουλοι, Ευθύμιος Καρβέλης και Ιωάννης Βάγιας, Πάρεδροι, οι οποίοι μετέχουν με συμβουλευτική ψήφο.

Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας: Παραστάθηκε η Αντεπίτροπος της Επικρατείας, Ευαγγελία Σεραφή, ως νόμιμη αναπληρώτρια του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας, ο οποίος είχε κώλυμα.

Γραμματέας: Μαρία Φορτσερά, υπάλληλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Για να δικάσει την από 12.4.2021 (με ΑΒΔ...) έφεση της ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «...», που εδρεύει (οδός) και εκπροσωπείται νόμιμα, η οποία παραστάθηκε διά του πληρεξουσίου δικηγόρου της Απόστολου Σίνη (Α.Μ/Δ.Σ.Α.: 20198).

Κατά: του Ελληνικού Δημοσίου, που εκπροσωπεί νόμιμα ο Υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε διά δηλώσεως του άρθρου 231 παρ. 1 του ν. 4700/2020 της Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Αγγελικής Γκρίντζαλη.

Με την έφεση αυτή ζητείται η ακύρωση της 9542 ΕΞ 2021/26.1.2021 απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης της Προέδρου της Επιτροπής Δημοσιονομικού Ελέγχου (Ε.Δ.ΕΛ.), καθώς και κάθε άλλης συναφούς πράξης ή παράλειψης.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε:

Τον πληρεξούσιο δικηγόρο της εκκαλούσας, ο οποίος αφού αναφέρθηκε στο δικόγραφο της έφεσης, το περιεχόμενο του οποίου ανέπτυξε και προφορικά στο ακροατήριο, ζήτησε την παραδοχή της, καθώς και προθεσμία να καταθέσει υπόμνημα, η οποία του δόθηκε, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 62 παρ. 1 του ν. 4700/2020, μέχρι την Τρίτη 10 Δεκεμβρίου 2024.

Την Αντεπίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, η οποία πρότεινε την μερική παραδοχή της έφεσης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη με τη συμμετοχή όλων των ανωτέρω μελών του.

Άκουσε τον εισηγητή της υπόθεσης Πάρεδρο Ιωάννη Βάγια.

Αφού μελέτησε τη δικογραφία

Σκέφθηκε κατά τον νόμο και

Αποφάσισε τα ακόλουθα:

1. Με την ένδικη έφεση, για την άσκηση της οποίας καταβλήθηκε το νόμιμο αναλογικό παράβολο ύψους 1.500 ευρώ (βλ. το ... δεσμευμένο ηλεκτρονικό παράβολο και το άρθρο 309 παρ. 1β' και 2 του ν. 4700/2020 «Ενιαίο κείμενο Δικονομίας για το Ελεγκτικό Συνέδριο...», Α' 127), ζητείται η ακύρωση α) της 9542 ΕΞ 2021/26.1.2021 απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης της Προέδρου της Επιτροπής Δημοσιονομικού Ελέγχου (Ε.Δ.ΕΛ.), με την οποία επιβλήθηκε σε βάρος της εκκαλούσας δημοσιονομική διόρθωση με ανάκτηση ύψους 807.032,34 ευρώ, το οποίο αντιστοιχεί σε φερόμενες ως μη επιλέξιμες δαπάνες που διενεργήθηκαν κατά την εκτέλεση του υποέργου 2 «Ομάδα Β: Υποβρύχιες διασυνδέσεις 150 kV, από την Σύρο προς την Τήνο, Μύκονο και Πάρο, και τερματικό καλωδίων 150 kV στην Τήνο» της Πράξης «Διασύνδεση των Κυκλάδων με το Ηπειρωτικό Διασυνδεδεμένο Σύστημα Υψηλής Τάσης (2ο Στάδιο Α' Φάσης)». Η εν λόγω Πράξη είχε ενταχθεί στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΕΠ) «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία 2014-2020» (κωδικός ΟΠΣ ...) και συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και από εθνικούς πόρους και β) κάθε άλλης προγενέστερης ή μεταγενέστερης συναφούς πράξης ή παράλειψης.

2. Η ένδικη έφεση, όπως οι λόγοι αυτής αναπτύσσονται με τα από 6.10.2024 και 3.12.2024 νομίμως κατατεθέντα υπομνήματα, κατά το μέρος που στρέφεται κατά της 9542 ΕΞ 2021/26.1.2021 απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης της Προέδρου της Ε.Δ.ΕΛ. έχει ασκηθεί νομοτύπως και εμπροθέσμως. Επομένως, είναι τυπικά δεκτή και πρέπει να εξετασθεί περαιτέρω ως προς τη νομική και ουσιαστική βασιμότητα των προβαλλόμενων με αυτή λόγων κατ' αντιμωλία των διαδίκων. Η ένδικη έφεση είναι απαράδεκτη κατά το μέρος αυτής που στρέφεται κατά κάθε άλλης συναφούς προγενέστερης ή μεταγενέστερης πράξης ή παράλειψης, καθώς κατά το μέρος αυτό είναι αόριστη και ανεπίδεκτη δικαστικής εκτίμησης (βλ. ΕλΣυν Αποφάσεις Δέκατο Τμ. 68, 614/2025, I Τμ. 699/2021).

3. Με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1303/2013 του Συμβουλίου της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2013 θεσπίστηκε, μεταξύ άλλων, ένα αποκεντρωμένο σύστημα εφαρμογής και ελέγχου των χρηματοδοτικών παρεμβάσεων των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων, στα οποία περιλαμβάνεται και το ΕΤΠΑ. Σύμφωνα με την υιοθετούμενη από τον ανωτέρω Κανονισμό αρχή της επιμερισμένης διαχείρισης, όπως προκύπτει και από τις αιτιολογικές του σκέψεις 66-67 και τα άρθρα 73-74 αυτού σε συνδυασμό με το άρθρο 59 του Κανονισμού 966/2012 σχετικά με τους δημοσιονομικούς κανόνες που εφαρμόζονται στον γενικό προϋπολογισμό της Ένωσης, η πρωταρχική ευθύνη για την υλοποίηση, τη διαχείριση και τον έλεγχο των συγχρηματοδοτούμενων από ευρωπαϊκούς πόρους πράξεων, που εντάσσονται στο πλαίσιο εφαρμογής εγκεκριμένων επιχειρησιακών προγραμμάτων, ανήκει στα κράτη μέλη. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να προλαμβάνουν, διαπιστώνουν και διορθώνουν τις παρατυπίες και να προβαίνουν στις απαραίτητες δημοσιονομικές διορθώσεις, οι οποίες συνίστανται στην ακύρωση του συνόλου ή μέρους της δημόσιας συνεισφοράς σε μια πράξη ή επιχειρησιακό πρόγραμμα, ανακτώντας τυχόν καταβεβλημένα ποσά (βλ. ιδίως άρθρα 74, 122 και 143 του Κανονισμού και πρβλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΔΕΕ της 20^{ης}.6.2013, C-568/2011, Agroferm, ECLI:EU:C:2013:407, σκ. 50 και της 21^{ης}.12.2011, C-465/2010, Chambre de commerce et d' industrie de l' Indre, ECLI:EU:C:2011:867, σκ. 34-35). Στην ελληνική έννομη τάξη τα ζητήματα της διαχείρισης και του ελέγχου των

δαπανών, στο πλαίσιο εφαρμογής των ενωσιακών πολιτικών για την προγραμματική περίοδο 2014-2020, ρυθμίστηκαν με το ν. 4314/2014 (Α' 265), εφαρμοζομένων παράλληλα και των διατάξεων του ν. 4270/2014 «Αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/85/ΕΕ) - δημόσιο λογιστικό και άλλες διατάξεις» (Α' 143).

4. Σύμφωνα με τα άρθρα 2 περίπτ. 36 του Κανονισμού 1303/2013 και 3 παρ. 19 του ν. 4314/2014 ως παρατυπία ορίζεται κάθε παράβαση διάταξης του ενωσιακού δικαίου ή του σχετικού με την εφαρμογή του εθνικού δικαίου, η οποία προκύπτει από πράξη ή παράλειψη οικονομικού φορέα και η οποία ζημιώνει ή ενδέχεται να ζημιώσει το γενικό προϋπολογισμό της Ένωσης με τον καταλογισμό σε αυτόν αδικαιολόγητης δαπάνης. Κατά την έννοια των διατάξεων αυτών η ύπαρξη παρατυπίας προϋποθέτει τη σωρευτική συνδρομή τριών (3) προϋποθέσεων, ήτοι την ύπαρξη παραβίασης του δικαίου της Ένωσης, η οποία να οφείλεται σε πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, καθώς και την ύπαρξη πραγματικής ή δυνητικής ζημίας του προϋπολογισμού της Ένωσης. Η πρώτη προϋπόθεση δεν αφορά μόνον τις παραβάσεις διατάξεων του ενωσιακού δικαίου, αλλά και τις παραβάσεις των συναφών διατάξεων του εθνικού δικαίου, ήτοι αυτών που έχουν εφαρμογή στις υποστηριζόμενες από τα διαρθρωτικά Ταμεία της Ένωσης πράξεις και συμβάλλουν, κατ' αυτόν τον τρόπο, στην εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης σχετικά με τη διαχείριση των έργων που χρηματοδοτούνται από τα εν λόγω Ταμεία (πρβλ. ΔΕΕ Αποφάσεις της 26^{ης}.5.2016, C-260/14 και C-261/14, *Județul Neamț*, ECLI:EU:C:2016:360, σκ. 37 και 43, της 6^{ης}.12.2017, C-408/16, *Compania Nadolională de Administrare a Infrastructurii Rutiere*, ECLI:EU:C:2017:940, σκ. 55, ΕλΣυν Αποφάσεις Ολομ. 18/2020, σκ. V.A, Έβδομο Τμ. 529/2024 σκ. 3, Τμ I 1450/2018, σκ. IV.5). Περαιτέρω, η τρίτη προϋπόθεση απαιτεί η παραβίαση του εφαρμοστέου δικαίου από οικονομικό φορέα να ζημιώνει ή [να] ενδέχεται να ζημιώσει τον γενικό προϋπολογισμό της Ένωσης. Συνεπώς, καίτοι η διαπίστωση παρατυπίας δεν επιβάλλει την απόδειξη της ύπαρξης συγκεκριμένης δημοσιονομικής επίπτωσης στον προϋπολογισμό της Ένωσης, εντούτοις παράβαση των εφαρμοστέων κανόνων συνιστά «παρατυπία» εφόσον δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο να έχει η παράβαση αυτή επιπτώσεις στον

προϋπολογισμό του οικείου Ταμείου (βλ. ΔΕΕ Αποφάσεις της 4^{ης}.10.2024, C-175/23, Obshtina Svishtov, EU:C:2024:853, σκ. 23-26, της 6^{ης}.12.2017, C-408/16, Compania Nalaborională de Administrare a Infrastructurii Rutiere, EU:C:2017:940, σκ. 60 και 61, πρβλ. Αποφάσεις της 1^{ης}.10.2020, C-743/18, Elme Messer Metalurgs, EU:C:2020:767, σκ. 50-52 και της 8^{ης}.10.2023, C-545/21, ANAS, EU:C:2023:451, σκ. 27-30 και 38). Ως εκ τούτου, οι ως άνω διατάξεις δεν επιτρέπουν να θεωρείται ότι κάθε παραβίαση του δικαίου της Ένωσης ή του εθνικού δικαίου που έχει εφαρμογή στις υποστηριζόμενες από τα διαρθρωτικά Ταμεία της Ένωσης πράξεις ζημιώνει αυτομάτως τον προϋπολογισμό της Ένωσης ή είναι πάντοτε ικανή να τον ζημιώσει, ανεξαρτήτως των συνεπειών της επ' αυτού (βλ. ΔΕΕ Απόφαση Obshtina Svishtov, ο.π., σκ. 27).

5. Περαιτέρω, σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 12 του ν. 4314/2014, όπως η περ. α' αυτής ισχύει μετά την αντικατάστασή της με το άρθρο 41 παρ. 8 του ν. 4569/2018 (Α' 179), η Ε.Δ.ΕΛ., που συνιστά την Εθνική Αρχή Ελέγχου της παρ. 4 του άρθρου 123 του Κανονισμού 1303/2013 για όλα τα Επιχειρησιακά Προγράμματα (Ε.Π.) του Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020, μετά τη διενέργεια και την ολοκλήρωση του ελέγχου, συντάσσει έκθεση προσωρινών αποτελεσμάτων ελέγχου, στην οποία περιλαμβάνονται και τυχόν συστάσεις για τη λήψη των αναγκαίων δημοσιονομικών διορθώσεων. Η έκθεση αυτή κοινοποιείται στον ελεγχόμενο, ο οποίος έχει δικαίωμα υποβολής αντιρρήσεων εντός αποκλειστικής προθεσμίας δεκαπέντε (15) ημερών από την επίδοσή της σε αυτόν. Μετά την παρέλευση της ως άνω προθεσμίας, η εν λόγω έκθεση, μαζί με τις τυχόν αντιρρήσεις ή παρατηρήσεις, εξετάζονται από την Ε.Δ.ΕΛ., η οποία εγκρίνει και οριστικοποιεί το αποτέλεσμα του ελέγχου. Σημειώνεται, ότι ο διενεργούμενος από την Ε.Δ.ΕΛ. έλεγχος αφορά τόσο στην επιλεξιμότητα των δαπανών όσο και στους όρους επιλεξιμότητας της Πράξης, η δε παραβίαση του ενωσιακού και του εφαρμοστέου εν προκειμένω εθνικού δικαίου δεν εξαντλείται μόνο στο λογιστικό έλεγχο των δαπανών, αλλά επεκτείνεται και στην εκπλήρωση όλων των όρων βάσει των οποίων η Πράξη επελέγη για χρηματοδότηση και τις οποίες ο δικαιούχος αποδέχθηκε προκειμένου να λάβει τη χρηματοδοτική συνδρομή (πρβλ. Αποφάσεις ΔΕΕ Elme Messer Metalurgs, ο.π., σκ

56-57, ΕλΣυν Δέκατο Τμ. 857/2025 σκ. 2, in fine). Σε περίπτωση διαπίστωσης παρατυπίας επιβάλλεται δημοσιονομική διόρθωση κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 22 του ίδιου νόμου και στα άρθρα 4 και 5 της ΥΑ 286/20.1.2017 (Β'466), με αναλυτικά αιτιολογημένη απόφαση, η οποία πρέπει να αναφέρει ειδικά τις διατάξεις που παραβιάστηκαν, καθώς και τον τρόπο παραβίασής τους. Η δημοσιονομική διόρθωση συνίσταται στην ακύρωση μέρους ή του συνόλου της χρηματοδότησης της Πράξης, αφού ληφθούν υπόψη, σύμφωνα με τα άρθρα 143 παρ. 2 του Κανονισμού 1303/2013 και 22 παρ. 2 του ν. 4314/2014, συγκεκριμένα κριτήρια, όπως η φύση και η σοβαρότητα της παρατυπίας και η οικονομική απώλεια του χρηματοδοτούντος Ταμείου. Η στάθμιση του ύψους της επιβαλλόμενης διόρθωσης με βάση τα κριτήρια αυτά αποτελεί έκφραση της αρχής της αναλογικότητας, η οποία συγκαταλέγεται στις γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης και των κρατών μελών και επιβάλλει στα κράτη μέλη, προκειμένου να προσδιορίσουν την εφαρμοστέα δημοσιονομική διόρθωση, να προβαίνουν σε κατά περίπτωση εκτίμηση των πραγματικών και νομικών δεδομένων της υπόθεσης λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια αυτά. Τέλος, αν η επιβληθείσα από τα αρμόδια όργανα δημοσιονομική διόρθωση είναι καταφανώς δυσανάλογη, σύμφωνα με τα ανωτέρω κριτήρια, είναι δυνατή η εν όλω ή εν μέρει ακύρωσή της από το Δικαστήριο που κρίνει τη σχετική διαφορά (βλ. Αποφάσεις ΔΕΕ Obshtina Svishtov, ο.π., σκ. 29επ., ΕλΣυν Αποφάσεις Ολ. 509/2024 σκ. 38, 1008/2024 σκ. 30, 1009/2022 σκ. 34).

6. Α. Όπως έχει κριθεί για τα έργα που εκτελεί η μετά τη σύστασή της με το ν. 4001/2011 (βλ. ΕλΣυν Απόφαση VI Τμ. 6019/2015), η εκτέλεση του επίμαχου υποέργου διέπεται από τις διατάξεις i) του π.δ. 59/2007 «Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2004/17/EK «περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των ταχυδρομικών υπηρεσιών» (Α' 63), το οποίο ίσχυε κατά το χρόνο δημοσίευσης της Διακήρυξης του εν λόγω υποέργου και σύναψης της ΔΑΠΜ-99341 σύμβασης, ii) του Κανονισμού Σύναψης Συμβάσεων Προμηθειών – Έργων – Υπηρεσιών της εταιρείας, ο οποίος εγκρίθηκε με την 25/22.3.2012 απόφαση του Διοικητικού της Συμβουλίου, καθώς και iii) των

Τευχών της ΔΑΠΜ-99341/8.8.2014 σύμβασης, στα οποία κατά το άρθρο 1 αυτής περιλαμβάνονται τα Τεύχη «Συμφωνητικό», «Ειδικοί Όροι» και «Γενικοί Όροι». Β) Στο άρθρο 222 του ν. 4412/2016 ορίζεται ότι «[...] 7. Οι διατάξεις [...] των παρ. 4, 5 και 6 του άρθρου 1 δεν εφαρμόζονται από τις εταιρείες του Κεφαλαίου Β΄ του ν. 3429/2005». Δεδομένου δε ότι η εκκαλούσα αποτελεί δημόσια επιχείρηση του Κεφαλαίου Β΄ του ν. 3429/2005, εν προκειμένω η επίμαχη σύμβαση εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής των εθνικής προέλευσης διατάξεων περί συμβάσεων έργων του ν. 4412/2016 (άρθρα 134 έως 181), συμπεριλαμβανομένης της διάταξης του άρθρου 147 του ν. 4412/2016 περί της δυνατότητας παράτασης των προθεσμιών εκτέλεσης του έργου (βλ. ΕλΣυν Απόφαση Έβδομο Τμ. 296/2024, σκ. 5). Γ) Η εκτέλεση της επίμαχης σύμβασης διέπεται, επίσης, από τις διατάξεις του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016 για τις τροποποιήσεις που πραγματοποιήθηκαν μετά την έναρξη ισχύος του (βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ Απόφαση της 29^{ης}.4.2025, C-452/23, Fastned, ECLI:EU:C:2025:284, σκ. 49, με την οποία κρίθηκε ότι σε περίπτωση ουσιώδους τροποποίησης μίας δημόσιας σύμβασης η νομοθεσία της Ένωσης βάσει της οποίας πρέπει να εκτιμηθεί η τροποποίηση είναι η ισχύουσα κατά το χρόνο της εν λόγω τροποποίησης).

7. Στην ένδικη υπόθεση από το σύνολο των στοιχείων του φακέλου προκύπτει ότι με την 7769/2579/A2/15.12.2016 απόφαση της Ειδικής Γραμματέως Διαχείρισης Τομεακών ΕΠ ΕΤΠΑ και ΤΑ, η οποία τροποποιήθηκε με τις 8095/2949/27.12.2016 και 7356/B1/1512/14.11.2018 αποφάσεις του ίδιου οργάνου, η Πράξη «Διασύνδεση των Κυκλάδων με το Ηπειρωτικό Διασυνδεδεμένο Σύστημα Υψηλής Τάσης (2ο Στάδιο Α΄ Φάσης)», εντάχθηκε στο ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία 2014-2020» με δικαιούχο την εκκαλούσα Η εν λόγω Πράξη, η συνολική δαπάνη της οποίας ανέρχεται σε 273.573.044,18 ευρώ (εκ των οποίων ποσό 135.610.158,00 ευρώ αποτελεί δημόσια δαπάνη και ποσό 137.962.886,18 ευρώ αντιστοιχεί στην ιδιωτική συμμετοχή της), σκοπεί στην εξασφάλιση αξιόπιστης και επαρκούς τροφοδότησης των νησιών Σύρου, Πάρου, Μυκόνου και Νάξου με ηλεκτρική ενέργεια για τα προσεχή 30 έως 40 χρόνια και αποτελεί «μεγάλο έργο», η υλοποίηση του οποίου εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Είναι δε πράξη

τμηματοποιημένη (phasing) εκτεινόμενη χρονικά αφενός στην προγραμματική περίοδο 2007 -2013, κατά την οποία υλοποιήθηκε το Στάδιο 1 της Α΄ φάσης του συνολικού έργου, και αφετέρου στην προγραμματική περίοδο 2014-2020, κατά την οποία προγραμματίστηκε να υλοποιηθούν το Στάδιο 2 της Α΄ φάσης, καθώς και οι Β΄ και Γ΄ φάσεις αυτού. Ως ημερομηνία λήξης της Πράξης ορίστηκε η 29^η Δεκεμβρίου 2023. Το επίδικο υποέργο εντάσσεται στο Στάδιο 2 της Α΄ φάσης και έχει ως αντικείμενο την ολοκλήρωση των εργασιών για τις υπόγειες και υποβρύχιες καλωδιακές διασυνδέσεις 150 kW των νήσων Τήνου – Σύρου, Σύρου – Μυκόνου και Σύρου – Πάρου και την κατασκευή του τερματικού σταθμού καλωδίων 150 kW στην Τήνο. Για την υλοποίηση του υποέργου αυτού διενεργήθηκε διαγωνιστική διαδικασία επιλογής αναδόχου και μετά την 293/2014 θετική Πράξη του Ε΄ Κλιμακίου του Ελεγκτικού Συνεδρίου υπεγράφη, στις 8.8.2014, η ΔΑΠΜ-99341 σύμβαση μεταξύ της ... και της αναδόχου ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «....», με εργολαβικό αντάλλαγμα 93.055.499,13 ευρώ. Κατά τη διάρκεια εκτέλεσης του έργου υπογράφηκαν μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών τρία (3) συμπληρώματα, με τα οποία τροποποιήθηκε η αρχική σύμβαση: α) στις 7.4.2016 το Συμπλήρωμα Νο1, β) στις 4.11.2016 το Συμπλήρωμα Νο2 και γ) στις 14.9.2017 το Συμπλήρωμα Νο3.

8. Κατά το χρονικό διάστημα από 28.5.2019 έως 7.6.2019 διενεργήθηκε έλεγχος στο επίδικο υποέργο από την Ε.Δ.ΕΛ.. Όπως δε προκύπτει από την με ημερομηνία 23.10.2019 έκθεση προσωρινών αποτελεσμάτων ελέγχου, κατά τον ανωτέρω έλεγχο εντοπίστηκαν, μεταξύ άλλων, τα κάτωθι ευρήματα.

8.1. Ορισμένες εργασίες που περιλαμβάνονταν στα Συμπληρώματα Νο1 και Νο3 της σύμβασης πληρώθηκαν κανονικά, αν και εκτελέστηκαν μετά τη λήξη της συμβατικής προθεσμίας ολοκλήρωσης του έργου και της νομίμως χορηγηθείσας παράτασης. Διαπιστώθηκε δε ότι το Συμπλήρωμα Νο3, με το οποίο αυξήθηκε το συμβατικό τίμημα κατά 4.804.641,94 ευρώ, υπεγράφη τον Σεπτέμβριο του έτους 2017, ήτοι μετά την πάροδο της συμβατικά καθορισμένης ημερομηνίας περαίωσης των εργασιών (8.6.2017), χωρίς να χορηγηθεί νέα παράταση κατ' εφαρμογή του άρθρου 18 των Ειδικών Όρων και των άρθρων 23, 24 και 25 των Γενικών Όρων της σύμβασης, καθώς και του άρθρου 11 του Κανονισμού Σύναψης Συμβάσεων

της, τα οποία καθορίζουν τους όρους και τις προϋποθέσεις χορήγησης παράτασης της συμβατικής προθεσμίας περαίωσης των εργασιών. Με βάση τα ανωτέρω, οι ελεγκτές, αφού έλαβαν υπόψη τους (i) την πιστοποίηση αρ.3 ΝΕΑ που αφορά στην περίοδο από 16.3.2017 έως 30.6.2017, με βάση την οποία οι εργασίες με α/α 1.1., 1.5 και 1.6, που εγκρίθηκαν με το Συμπλήρωμα Νο3 δεν είχαν πιστοποιηθεί εντός της νομίμως παραταθείσας προθεσμίας ολοκλήρωσης του έργου και (ii) τις πιστοποιήσεις υπ' αριθμ. 5 ΝΕΑ και 6 ΝΕΑ που αφορούσαν στην περίοδο από 1.1.2017 έως 20.12.2017 και τα τιμολόγια 2/29.12.2017 και 99/5.4.2018 της αναδόχου που περιλάμβαναν εργασίες συνολικού ποσού 891.635,00 ευρώ δηλωθείσες στο Δελτίο Δήλωσης Δαπανών (ΔΔΔ) υπ' αριθμ. 6, διαπίστωσαν ότι εργασίες ύψους 690.754,29 ευρώ, που αποτυπώνονται αναλυτικά στον περιλαμβανόμενο στην έκθεση πίνακα, προκύπτει ότι εκτελέστηκαν μετά την καταληκτική ημερομηνία ολοκλήρωσης του έργου. Από αυτές, εργασίες συνολικού ποσού 79.392,69 ευρώ περιλαμβάνονταν στην αρχική Σύμβαση και το Συμπλήρωμα Νο1 και εργασίες συνολικού ποσού 611.361,60 περιλαμβάνονταν στο Συμπλήρωμα Νο3. Με βάση το εν λόγω εύρημα διατυπώθηκε σύσταση προς την ΕΔΕΛ να προβεί στη δημοσιονομική διόρθωση και ανάκτηση του συνολικού ποσού που δαπανήθηκε για τις εν λόγω εργασίες (690.754,29 ευρώ), λόγω του ότι εκτελέστηκαν μετά την καταληκτική ημερομηνία ολοκλήρωσης του έργου.

8.2. Κατά παράβαση του άρθρου 22 των Γενικών Όρων και του άρθρου 4 του Συμφωνητικού της ΔΑΠΜ-99341 Σύμβασης η εκκαλούσα έκανε αποδεκτή την από 7.10.2016 αίτηση της αναδόχου για την αντικατάσταση των ποσών που είχαν παρακρατηθεί κατά τις πληρωμές προς την ανάδοχο ως εγγυήσεις καλής εκτέλεσης με ισόποση εγγυητική επιστολή, χωρίς η ανάδοχος να έχει υποβάλει αίτημα για την προσωρινή παραλαβή του συνόλου του έργου. Ειδικότερα, οι ελεγκτές θεώρησαν ότι η διενεργηθείσα αρχική προσωρινή παραλαβή του υποβρύχιου τμήματος κάθε μίας από τις διασυνδέσεις (ζεύξεις) Σύρου-Τήνου, Σύρου-Μυκόνου και Σύρου-Πάρου, καθώς και η Ενιαία Προσωρινή Παραλαβή του Υποβρύχιου Τμήματος των καλωδίων των διασυνδέσεων αυτών (τμηματική προσωρινή παραλαβή), που έλαβε χώρα δυνάμει του Συμπληρώματος Νο1 της σύμβασης, δεν συνιστά και δεν δύναται να θεωρηθεί ως προσωρινή παραλαβή του έργου σύμφωνα με τα άρθρα 19

των Ειδικών Όρων και 31 των Γενικών Όρων της σύμβασης. Συνεπώς, εκτιμήθηκε ότι η εν λόγω παρέκκλιση από τους συμβατικούς όρους πληρωμής μετέβαλε κατά μη προβλεπόμενο τρόπο την οικονομική ισορροπία της σύμβασης υπέρ της αναδόχου. Για την παρατυπία αυτή, αφού ελήφθησαν υπόψη το Παράρτημα (παρ.2.3) της C (2019) 3452/14.5.2019 απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και η αρχή της αναλογικότητας, διατυπώθηκε σύσταση στην Ε.Δ.ΕΛ. να προβεί σε δημοσιονομική διόρθωση και ανάκτηση του ποσού των 581.390,27 ευρώ, το οποίο αντιστοιχούσε σε ποσοστό 25% της δηλωθείσας στο ΔΔΔ 7 δημόσιας δαπάνης (ύψους 2.325.561,09 ευρώ).

8.3. Από το ανωτέρω ποσό αφαιρέθηκε το ποσό των 8.998,65 ευρώ, για το οποίο προτάθηκε δημοσιονομική διόρθωση και ανάκτηση βάσει άλλου ευρήματος της ίδιας έκθεσης ελέγχου, το οποίο αφορούσε υπολογιστικό σφάλμα κατά την επιστροφή των κρατήσεων ως εγγυήσεων καλής εκτέλεσης με βάση το 22/29.12.2014 τιμολόγιο της αναδόχου (το οποίο είχε περιληφθεί στο ΔΔΔ 7). Με τα δεδομένα αυτά το τελικό ποσό της προτεινόμενης διόρθωσης για το υπό στοιχείο 8.2 της παρούσας εύρημα διαμορφώθηκε σε 572.401,62 ευρώ (= 581.390,27 – 8.988,65 ευρώ).

9. Κατά των ευρημάτων της ως άνω έκθεσης προσωρινών αποτελεσμάτων ελέγχου υπέβαλαν αντιρρήσεις τόσο η εκκαλούσα (βλ. το ΓΡΔ/20943/26.11.2019 έγγραφο του Προέδρου και Διευθύνοντος Συμβούλου της) όσο και η Διαχειριστική Αρχή του προγράμματος (βλ. τα 7096/B1/27.11.2019 και 7651/B1/17.12.2019 έγγραφα της Προϊσταμένης της ΕΥΔ ΕΠΑνΕΚ), οι οποίες παραστάθηκαν ενώπιον της Ε.Δ.ΕΛ. και ανέπτυξαν προφορικά τις απόψεις τους και την 818^η Συνεδρίαση της 18^{ης}.12.2019. Οι ως άνω αντιρρήσεις έγιναν εν μέρει δεκτές από την Ε.Δ.Ε.Λ., η οποία με την από 18.12.2019 έκθεση οριστικών αποτελεσμάτων ελέγχου: α) ενέμεινε στην παρατυπία που περιγράφεται στη σκέψη 8.1 της παρούσας και στην επιβολή δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης, ποσού 690.754,29 ευρώ, που αντιστοιχεί στην αξία των εργασιών που εκτελέστηκαν μετά το πέρας της συμβατικής προθεσμίας ολοκλήρωσης του έργου, β) αναδιατύπωσε τη σύσταση που σχετίζεται με την περιγραφόμενη στη σκέψη 8.2 της παρούσας παρατυπία, μειώνοντας το κατ' αποκοπήν ποσοστό της

δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης σε ποσοστό 5% επί της δηλωθείσας στο ΔΔΔ 7 δημόσιας δαπάνης, το οποίο υπολόγισε στο ποσό των 116.278,05 ευρώ (= 2.325.561,09 X 5%), με την αιτιολογία ότι η αντικατάσταση του ποσού των γενόμενων κρατήσεων καλής εκτέλεσης με ισόποση εγγυητική επιστολή «διασφαλίζει το [δ]ημόσιο συμφέρον και επίσης δεν ζημιώνει ούτε ενδέχεται να ζημιώσει τον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης» και γ) προέβη στην άρση του ευρήματος που αφορούσε υπολογιστικά σφάλματα κατά την επιστροφή της κράτησης καλής εκτέλεσης κατά την εξόφληση του 22/29.12.2014 τιμολογίου της αναδόχου (βλ. σκέψη 8.3 της παρούσας).

10. Κατόπιν τούτων, εκδόθηκε η ήδη προσβαλλόμενη 9542 ΕΞ 2021/26.1.2021 απόφαση της Προέδρου της Ε.Δ.ΕΛ., με την οποία επιβλήθηκε σε βάρος της εκκαλούσας δημοσιονομική διόρθωση και ανάκτηση, συνολικού ποσού 807.032,34 ευρώ, εκ των οποίων α) ποσό 690.754,29 ευρώ αφορά σε μη επιλέξιμες δαπάνες για την πληρωμή εργασιών της σύμβασης και των συμπληρωμάτων Νο1 και Νο3 που εκτελέστηκαν μετά την συμβατικώς ορισθείσα καταληκτική ημερομηνία περάτωσης του έργου και β) ποσό 116.278,05 ευρώ αφορά στην παράβαση των όρων της σύμβασης αντικατάστασης των παρακρατηθέντων από τις πληρωμές της αναδόχου εγγυήσεων καλής εκτέλεσης με ισόποση εγγυητική επιστολή.

11. Με την ένδικη έφεση προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι αναιτιολόγητη, αφού εκδόθηκε κατά παράβαση των άρθρων 3 παρ. 19 και 22 του ν. 4314/2014 και 17 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ν. 2690/1999), διότι στο σώμα αυτής και στην έκθεση οριστικών αποτελεσμάτων ελέγχου, στην οποία αυτή παραπέμπει, δεν υπάρχει ειδική αναφορά στις διατάξεις του ενωσιακού ή του εθνικού δικαίου, η παραβίαση των οποίων συνιστά στην προκειμένη περίπτωση παρατυπία. Πλην, το Δικαστήριο κρίνει ότι ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος, δοθέντος ότι στο σώμα της προσβαλλόμενης απόφασης περιγράφεται η αιτία της επιβολής δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης με παραπομπή στην οικεία έκθεση ελέγχου, στην οποία παρατίθενται αναλυτικά οι κρίσιμες διατάξεις της ΔΑΠΜ-99341 σύμβασης. Όπως δε διευκρινίσθηκε στη σκέψη 6 της παρούσας, οι διατάξεις της εν λόγω σύμβασης και των Τευχών που τη συνοδεύουν, με τις

οποίες ρυθμίζονται τόσο το ζήτημα της προθεσμίας περαίωσης των εργασιών όσο και το ζήτημα της αντικατάστασης των εγγυήσεων καλής εκτέλεσης με εγγυητική επιστολή, συνιστούν το κανονιστικό πλαίσιο εκτέλεσης του επίμαχου υποέργου, με συνέπεια τυχόν παραβίαση αυτών να συνιστά ταυτόχρονα και παραβίαση των εθνικών κανόνων που διέπουν την εκτέλεσή του.

12. Επίσης, προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση εκδόθηκε κατά παράβαση του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης, διότι, καίτοι η εκκαλούσα ανταποκρίθηκε στην κλήση περί υποβολής αντιρρήσεων, η Ε.Δ.ΕΛ. ουδόλως έλαβε υπόψη τις απόψεις της, καθώς με την έκθεση οριστικών αποτελεσμάτων ελέγχου δεν απάντησε, έστω και συνοπτικά, σε αυτές, με συνέπεια η οριστική έκθεση ελέγχου να αποτελεί σχεδόν αντιγραφή της έκθεσης προσωρινών αποτελεσμάτων. Προβάλλεται δε ότι η Διοίκηση ενεργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο περιέγραψε τον θεσμό της προηγούμενης ακρόασης, παραβιάζοντας αυτόν κατά τον νόμο και την ουσία του. Κατά την κρίση του Δικαστηρίου, ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος. Τούτο, διότι όπως προκύπτει από τα Πρακτικά της 818^{ης} Συνεδρίασης/18.12.2019 της Ε.Δ.ΕΛ., η εκκαλούσα παραστάθηκε σε αυτήν και ανέπτυξε τις απόψεις της, ενώ τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα έλαβαν υπόψη τους τις εκ μέρους της υποβληθείσες αντιρρήσεις όπως καταδεικνύεται από τα δεδομένα που ακολουθούν: α) με την έκθεση οριστικών αποτελεσμάτων απαλείφθηκε ένα εύρημα που είχε διαπιστωθεί στην έκθεση προσωρινών αποτελεσμάτων και β) για την παρατυπία της αντικατάστασης των κρατήσεων εγγύησης καλής εκτέλεσης επί των λογαριασμών της αναδόχου από εγγυητική επιστολή με την οριστική έκθεση ελέγχου προτάθηκε η επιβολή δημοσιονομικής διόρθωσης ανερχόμενης σε ποσοστό 5% επί του ποσού των κρατήσεων (αντί του 25% που είχε προταθεί με την προσωρινή έκθεση). Σχετικά δε με την παρατυπία της πληρωμής εργασιών που εκτελέσθηκαν μετά την καταληκτική ημερομηνία περαίωσης του έργου, το γεγονός ότι η λεκτική διατύπωση και η αιτιολόγηση αυτής στις εκθέσεις προσωρινών και οριστικών αποτελεσμάτων ελέγχου είναι πανομοιότυπη υποδηλώνει ότι η Διοίκηση ενέμεινε στις απόψεις της και όχι ότι δεν εξέτασε ως όφειλε τις υποβληθείσες αντιρρήσεις. Εξάλλου, η ίδια η εκκαλούσα, στο δικόγραφο της έφεσής της (σελ. 15-16) αναφέρεται στις «ουσιώδεις

διαφοροποιήσεις» που υφίστανται μεταξύ των εκθέσεων προσωρινών και οριστικών αποτελεσμάτων ελέγχου.

13. Περαιτέρω, ως προς το κεφάλαιο της προσβαλλόμενης απόφασης περί επιβολής δημοσιονομικής διόρθωσης ύψους 690.754,29 ευρώ για εργασίες που εκτελέστηκαν μετά την πάροδο της συμβατικής προθεσμίας ολοκλήρωσης του έργου και τους προβαλλόμενους συναφώς λόγους έφεσης ισχύουν τα διαλαμβανόμενα στις σκέψεις 14 έως 28 που ακολουθούν.

14. Το άρθρο 11 του Κανονισμού Σύναψης Συμβάσεων Προμηθειών – Έργων – Υπηρεσιών της ορίζει ότι «1. Ο Ανάδοχος υλοποιεί τη σύμβαση σύμφωνα με τους όρους που περιλαμβάνονται σ' αυτή και είναι υπεύθυνος για την τήρηση της ισχύουσας νομοθεσίας. [...] Η υλοποίηση της σύμβασης γίνεται, όπου απαιτείται, με βάση το Πρόγραμμα Εκτέλεσης της Σύμβασης, το οποίο καταρτίζεται από τον Ανάδοχο και εγκρίνεται από τον [...] Ποινικές ρήτρες επιβάλλονται στον Ανάδοχο για την υπέρβαση των προθεσμιών με υπαιτιότητά του...». Συναφώς, το άρθρο 1 του Τεύχους «Συμφωνητικό» της ΔΑΠΜ-99341/8.8.2014 σύμβασης ορίζει ότι «[...] 5. Συμφωνείται ρητά ότι όλοι οι όροι της Σύμβασης είναι εξ ίσου ουσιώδεις και ότι κάθε μελλοντική τροποποίηση οποιουδήποτε Τεύχους της θα γίνεται μόνο εγγράφως (Συμπληρώματα, Εντολές Τροποποιήσεως κ.λπ.)». Περαιτέρω, το άρθρο 5 του Συμφωνητικού ορίζει τα εξής: «1. Συνολική προθεσμία πέρατος: Είκοσι δύο (22) μήνες από την ημερομηνία ισχύος της σύμβασης. 2. Ο Ανάδοχος, μέσα σε τριάντα (30) ημέρες, από την ημερομηνία θέσης σε ισχύ της Σύμβασης, θα υποβάλει το χρονοδιάγραμμα κατασκευής του Έργου. [...] Το εγκεκριμένο από τον ... χρονοδιάγραμμα αποτελεί το Πρόγραμμα εκτέλεσης του Έργου». Περαιτέρω, το άρθρο 24 του Τεύχους «Γενικοί Όροι» ορίζει ότι «1. Ο Ανάδοχος αναλαμβάνει την υποχρέωση να αποπερατώσει κάθε τμήμα, καθώς και το σύνολο του Έργου, μέσα στις προθεσμίες που καθορίζονται στο Συμφωνητικό και να συμμορφώνεται με το Πρόγραμμα Εκτέλεσης του Έργου. [...] 4. Οι προθεσμίες θα παρατείνονται από τον ... για όσο χρόνο κρίνεται εύλογο, εφόσον οι καθυστερήσεις προέκυψαν είτε από λόγους που δεν αφορούν στον Ανάδοχο, είτε οφείλονται σε ανωτέρα Βία...» και το άρθρο 25 του ίδιου Τεύχους ότι «1. Ο ... [...] έχει [...] το δικαίωμα να επιφέρει κατά τη

διάρκεια εκτέλεσης του Έργου οποιεσδήποτε μεταβολές στη μορφή, στην ποιότητα, στο είδος και στην ποσότητα οποιουδήποτε τμήματος του Έργου, που επιβάλλονται για την αρτιότητα ή τη λειτουργικότητα του Έργου. [...] 7. Όταν οι σχετικές μεταβολές έχουν ως αποτέλεσμα την καθυστέρηση εκτέλεσης ολικά ή μερικά του Έργου, τότε συμφωνείται παράταση των σχετικών προθεσμιών σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Άρθρο 24...». Για το ίδιο θέμα, το Τεύχος «Ειδικοί Όροι» της σύμβασης ορίζει, στο άρθρο 18, ότι «1. Με βάση τις συμβατικές προθεσμίες αποπεράτωσης του έργου που καθορίζονται στη Σύμβαση (ή τις τυχόν αντίστοιχες προθεσμίες που θα καθορισθούν μεταγενέστερα σύμφωνα με τους όρους της Σύμβασης) η ημερομηνία αποπεράτωσης του προσδιορίζεται και βεβαιώνεται ως εξής: 1.1 Η συμβατική προθεσμία αποπεράτωσης του Έργου είναι η ημερομηνία κατά την οποία ο Ανάδοχος υποχρεούται να έχει ολοκληρώσει σύμφωνα με τους όρους της παρούσας Σύμβασης και ειδικότερα του Συμφωνητικού της, όλες τις από την Τεχνική Περιγραφή και τα λοιπά τεύχη της Σύμβασης καθοριζόμενες εργασίες κατασκευής της Καλωδιακής Γραμμής και να έχει εκτελέσει με επιτυχία τις “μετά την εγκατάσταση δοκιμές”. 1.2 Ο Ανάδοχος με το πέρας των πιο πάνω εργασιών της παραγράφου 1.1 υποχρεούται να υποβάλει στον ... έγγραφη αναγγελία της ημερομηνίας αποπεράτωσης απ’ αυτόν του Έργου...». Τέλος, στο άρθρο 6 του Συμφωνητικού ρυθμίζεται το ζήτημα των ποινικών ρητρών, οι οποίες επιβάλλονται σε περίπτωση υπέρβασης εκ μέρους του αναδόχου της προθεσμίας περάτωσης του έργου, ανεξάρτητα από το αν η ... ΑΕ έχει υποστεί ζημία λόγω της καθυστέρησης, ενώ στο άρθρο 18 των Ειδικών Όρων ορίζεται ότι η εκ μέρους της αναδόχου μη έγκαιρη και προσήκουσα εκτέλεση των εργασιών δύναται να επιφέρει ακόμα και την καταγγελία της σύμβασης σύμφωνα με το άρθρο 43 των Γενικών Όρων.

15. Οι ανωτέρω όροι του Κανονισμού και της σύμβασης αποσκοπούν στην οριοθέτηση της χρονικής διάρκειας ολοκλήρωσης των εργασιών του έργου και προβλέπουν τη δυνατότητα χορήγησης παρατάσεων υπό συγκεκριμένους όρους, ώστε να αποτρέπονται ανεξέλεγκτες καθυστερήσεις και να επιμερίζονται μεταξύ των συμβαλλομένων οι σχετικές ευθύνες. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι η εκκαλούσα μπορεί να χορηγήσει στην ανάδοχο παράταση της προθεσμίας

εκτέλεσης των εργασιών για όσο χρόνο κρίνεται εύλογο, εάν οι καθυστερήσεις οφείλονται σε γεγονότα που δεν ανάγονται στη σφαίρα επιρροής της αναδόχου ή οφείλονται σε ανωτέρα βία ή εάν η εκκαλούσα αναθέσει στην ανάδοχο πρόσθετες ή συμπληρωματικές εργασίες και κρίνει ότι η εκτέλεση των εργασιών αυτών δεν είναι δυνατόν να ολοκληρωθεί εντός του αρχικώς καθορισθέντος με τη διακήρυξη και τη σύμβαση χρόνου. Για την τήρηση δε της αρχής της διαφάνειας, τυχόν καθορισμός νέας καταληκτικής ημερομηνίας περαίωσης των εργασιών, ως ουσιώδης τροποποίηση της σύμβασης, πρέπει να περιληφθεί είτε σε συμπλήρωμα της αρχικής σύμβασης είτε σε έγγραφη εντολή της εκκαλούσας που απευθύνεται στην ανάδοχο. Σημειώνεται ότι οι ως άνω σχετικοί με τις προθεσμίες όροι της σύμβασης περιγράφουν με πληρότητα και σαφήνεια τις ουσιαστικές και τυπικές προϋποθέσεις για την χορήγηση παράτασης του χρόνου ολοκλήρωσης των εργασιών, ώστε να μην καταλείπεται πεδίο εφαρμογής του κανόνα της ελευθερίας των συμβάσεων του άρθρου 361 Α.Κ. (πρβλ. ΕλΣυν Αποφάσεις Μείζ.-Επτ. Συνθ. 2824/2011, Έβδ. Τμ. 1242/2021 σκ. 5, 256/2024 σκ. 5).

Ως εκ τούτου, η εκτέλεση εργασιών μετά την πάροδο της ταχθείσας προθεσμίας ολοκλήρωσης αυτών χωρίς τη νόμιμη χορήγηση παράτασης συνιστά παραβίαση του νομικού πλαισίου εκτέλεσης της σύμβασης και δεν είναι νοητή ούτε με σιωπηρή συμφωνία των συμβαλλόμενων μερών. Άλλωστε, σε περίπτωση σιωπηρής-άτυπης συμφωνίας δεν μπορεί να αποδειχθεί αν έχει τεθεί ένα ακριβές νέο χρονικό σημείο ολοκλήρωσης των εργασιών, γεγονός που δεν επιτρέπει τον έλεγχο της προσήκουσας εκπλήρωσης των συμβατικών υποχρεώσεων της αναδόχου και την νομιμότητα της μη ενεργοποίησης σε βάρος της των προβλεπόμενων στη σύμβαση ποινικών ρητρών (πρβλ. ΕλΣυν Απόφαση Ι Τμ. 1748/2015). Αντίθετη δε εκδοχή περί αναγνώρισης της δυνατότητας χορήγησης σιωπηρής παράτασης θα παρείχε στους συμβαλλομένους τη δυνατότητα να μεταβάλουν ατύπως και κατά το δοκούν την προθεσμία εκτέλεσης της οικείας σύμβασης, κατά παρέκκλιση των όρων που είχαν διατυπωθεί με τρόπο διαφανή στα έγγραφα της διακήρυξης και έπρεπε να εφαρμόζονται εξίσου σε όλους τους δυνητικούς προσφέροντες, προκειμένου να διασφαλίζεται ο δίκαιος και ανόθευτος ανταγωνισμός στην αγορά, θα συνιστούσε δε μη νόμιμη ουσιώδη τροποποίηση της

σύμβασης κατά παράβαση των σχετικών κανόνων του εφαρμοστέου εν προκειμένω άρθρου 337 του ν. 4412/2016 (βλ. ΔΕΕ Απόφαση της 7^{ης}.12.2023, C-441/22 και C-443/22, Obshtina Razgrad και Obshtina Balchik, ECLI:EU:C:2023:970, σκ. 62). Για τον ίδιο λόγο, αναδρομική παράταση της προθεσμίας δεν είναι νόμιμη, καθώς δεν προβλέπεται από τις διατάξεις που διέπουν την εκτέλεση της σύμβασης, συνιστώντας εξίσου μη νόμιμη εκ των υστέρων ουσιώδη τροποποίηση αυτής (πρβλ. ΕλΣυν Απόφαση I Τμ. 1242/2016, πρβλ. ΕλΣυν Αποφάσεις Τμ. Μείζονος – Επταμελούς Σύνθεσης 3208, 3053/2011, VI Τμ. 2496, 1507/2012).

16. Εν προκειμένω, από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτει ότι η ΔΑΠΜ-99341 σύμβαση προέβλεπε ως καταληκτική ημερομηνία περαίωσης των εργασιών την 8^η Ιουνίου 2016. Η προθεσμία αυτή παρατάθηκε για ένα έτος, ήτοι έως τις 8.6.2017 με το Συμπλήρωμα Νο1, το οποίο υπεγράφη στις 7.4.2016 (μετά τη θετική ως προς το θέμα αυτό κρίση της 81/2016 Πράξης του Ε΄ Κλιμακίου του Ελεγκτικού Συνεδρίου). Με το ίδιο Συμπλήρωμα επήλθε επαύξηση του συμβατικού αντικειμένου με την προσθήκη νέων τεχνικών εργασιών και αντίστοιχη αύξηση του συμβατικού τιμήματος, το οποίο διαμορφώθηκε στα 97.514.170,13 ευρώ. Επίσης, στις 4.11.2016 υπεγράφη το Συμπλήρωμα Νο2 περί υποκατάστασης της αρχικής αναδόχου, λόγω εταιρικής αναδιοργάνωσης, η οποία συνίστατο στην απόσχιση του βιομηχανικού και μέρους του εμπορικού της κλάδου και την απορρόφηση αυτών από την κατά 100% θυγατρική της εταιρεία «...» με ταυτόχρονη αλλαγή της επωνυμίας της τελευταίας σε «...».

17. Στη συνέχεια, η ανάδοχος, με το 2170116-01/16.1.2017 έγγραφό της προς τη Διεύθυνση Νέων Έργων Μεταφοράς της ..., κατέθεσε προμετρητικά σχέδια των μηκών υπογείων καλωδίων για τις διασυνδέσεις των Υποσταθμών Σύρου, Μυκόνου και Πάρου με τα αντίστοιχα υποβρύχια καλώδια, με την επισήμανση ότι, επειδή δεν είχε ολοκληρωθεί η κατασκευή των υποσταθμών που αποτελούσαν αντικείμενο άλλης εργολαβίας, στον υπολογισμό των μηκών είχαν προστεθεί και πρόσθετα μήκη ασφαλείας. Ακολούθως, η ανάδοχος με το 2170207-01/7.2.2017 έγγραφό της κάλεσε την εκκαλούσα να προβεί στην έγκριση των μηκών των καλωδίων, ώστε να προγραμματιστεί η παραγωγή τους όσο το δυνατόν νωρίτερα. Επίσης, στο 2076/24.3.2017 απευθυνόμενο στην ανάδοχο έγγραφο της

ΔΝΕΜ, με το οποίο έγιναν αποδεκτά τα τελικά μήκη υπογείων καλωδίων και οι ποσότητες αυτών, διαλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, ότι «[σ]ύμφωνα με το τελευταίο υποβληθέν χρονοδιάγραμμα του αναδόχου του έργου υλοποίησης των υποσταθμών, οι εκτιμώμενες ημερομηνίες στις οποίες μπορούν να ξεκινήσουν οι εργασίες εγκατάστασης των υπόγειων καλωδίων από τις θέσεις προσαιγιάλωσης προς τους υποσταθμούς είναι για τον Υ/Σ Σύρου η 30^η.4.2017, για τον Υ/Σ Πάρου η 10^η.4.2017 και για τον Υ/Σ Μυκόνου η 30^η.6.2017.

18. Ακολούθως, η ανάδοχος, με το 2170509-07/9.5.2017 έγγραφο προς τη ..., ενημέρωσε ότι τα υπόγεια καλώδια αναμενόταν να είναι έτοιμα στα μέσα Ιουλίου του έτους 2017, καθώς και ότι οι εργασίες κατασκευής των συνδέσμων θα προγραμματίζονταν μετά την παραλαβή των εξαρτημάτων από την προμηθεύτρια εταιρεία, η παράδοση των οποίων δεν ήταν γνωστή έως τότε. Με τα δεδομένα αυτά, η ... απηύθυνε το 20956/11.5.2017 έγγραφο προς το Διοικητικό Συμβούλιο (Δ.Σ.) της ..., με το οποίο εισηγήθηκε την τροποποίηση της σύμβασης λόγω των αναγκών αυξομείωσης των εργασιών και εκτέλεσης νέων πρόσθετων εργασιών, μεταξύ των οποίων η κατασκευή λάκκου συνδέσμων στην περιοχή της Σύρου, η οποία αναμενόταν να υλοποιηθεί μετά τον Ιούνιο του 2017. Στο ίδιο έγγραφο διαλαμβάνεται ότι «[α]πό τις παραπάνω εργασίες έχουν πραγματοποιηθεί αυτές της Τήνου και τα χωματουργικά για τη διερεύνηση της αρχικής θέσης λάκκων στη Σύρο. Οι υπόλοιπες εργασίες θα πραγματοποιηθούν μετά τον Ιούνιο του 2017 και μετά την τελική επιμέτρηση θα προκύψει το τελικό κόστος. Οι ποσότητες που φαίνονται στους αναθεωρημένους πίνακες είναι προϋπολογισμένες».

19. Παράλληλα, στις 15.5.2017 πραγματοποιήθηκε συνάντηση μεταξύ εκπροσώπων της εκκαλούσας και της αναδόχου. Όπως προκύπτει από τα Πρακτικά της συνάντησης αυτής η εκτέλεση συγκεκριμένων εργασιών αναγκαίων για την ολοκλήρωση της σύμβασης επρόκειτο να εκκινήσει σε χρόνο που υπερέβαινε την νομίμως παραταθείσα, με το Συμπλήρωμα Νο1, συμβατική προθεσμία περαίωσης των εργασιών (8.6.2017). Ειδικότερα: α) για τις χερσαίες εργασίες στην Πάρο αναφέρθηκε ότι η ολοκλήρωση της παραγωγής των καλωδίων επρόκειτο να γίνει στα μέσα του Ιουλίου, ενώ για τους συνδέσμους αναμενόταν από την προμηθεύτρια η επιβεβαίωση της παράδοσης, η οποία ξερνούσε ήδη τους τέσσερις μήνες και

καταβαλλόταν προσπάθεια για τη μείωση του χρόνου, β) για τις χερσαίες εργασίες στη Σύρο αναφέρθηκε ότι επειδή εμπίπτουν σε μη αδειοδοτημένη ζώνη ήταν παρακινδυνευμένη η πραγματοποίησή τους κατά την καλοκαιρινή περίοδο και γ) για τις χερσαίες εργασίες στη Μύκονο αναφέρθηκε ότι η εκτέλεσή τους είχε διακοπεί, ώστε να δουλέψει ο ανάδοχος του υποσταθμού απρόσκοπτα, καθώς και ότι λόγω των μεγάλων προβλημάτων στην κατασκευή του φρεατίου συνδέσμων θα έπρεπε να γίνουν οι εργασίες εκτός καλοκαιρινής σεζόν, κατά προτίμηση κατά τους μήνες Οκτώβριο ή Νοέμβριο.

20. Ακολούθως, με την 29/1.6.2017 απόφαση του Δ.Σ. της ...: α) εγκρίθηκαν μεταβολές του φυσικού αντικειμένου του έργου σύμφωνα με την ανωτέρω 20956/11.5.2017 εισήγηση της ..., β) αποφασίσθηκε η αύξηση του συμβατικού τιμήματος κατά 4.804.641,19 ευρώ (αύξηση σε ποσοστό 5,163% του αρχικού συμβατικού αντικειμένου), με συνέπεια το συνολικό συμβατικό τίμημα να διαμορφωθεί από 97.514.170,13 ευρώ σε 102.318.812,10 ευρώ και γ) εγκρίθηκε η υπογραφή νέου συμπληρώματος της σύμβασης. Σημειώνεται ότι όπως προκύπτει από το ΤΣ/36/9.6.2017 έγγραφο της Γραμματέως του Δ.Σ., στο οποίο εμπεριέχεται το διατακτικό της ως άνω απόφασης, το Δ.Σ. δεν αποφάσισε ρητά την παράταση της προθεσμίας ολοκλήρωσης του έργου. Ο οικείος φάκελος υπεβλήθη στις 20.6.2017 στο Ελεγκτικό Συνέδριο, το οποίο με την 260/2017 Πράξη του Ε' Κλιμακίου έκρινε ότι το σχέδιο συμπληρώματος απαραδέκτως υποβλήθηκε για προσυμβατικό έλεγχο, για το λόγο ότι οι περιλαμβανόμενες σε αυτό προμήθειες και εργασίες είχαν ήδη εκτελεσθεί πλήρως, και, ως εκ τούτου, απείχε του ελέγχου. Παράλληλα, η Διαχειριστική Αρχή (ΕΥΔ ΕΠΑνΕΚ), με το 4172/B1/916/4.9.2017 έγγραφο της Προϊσταμένης αυτής, διατύπωσε θετική γνώμη για την τροποποίηση της σύμβασης και έκρινε ως μη επιλέξιμη δαπάνη ποσού 1.000.000 ευρώ. Εν τέλει, το Συμπλήρωμα Νο3 υπεγράφη από τα συμβαλλόμενα μέρη στις 14.9.2017.

21. Σημειώνεται ότι, όπως αναφέρεται στην από 23.9.2019 έκθεση προσωρινών αποτελεσμάτων ελέγχου και δεν αμφισβητείται από την εκκαλούσα, με τη Βεβαίωση Περάτωσης Εργασιών του Έργου που εστάλη με το 2180705-04/5.7.2018 έγγραφο της εκκαλούσας προς την ανάδοχο βεβαιώθηκε ότι «Η ..., ανάδοχος του Έργου [...] της Σύμβασης ΔΑΠΜ-99341, περάτωσε την 01/05/2018

τις εργασίες προμήθειας και εγκατάστασης του εν λόγω έργου της εν λόγω Σύμβασης με καθυστέρηση 327 ημερών». Ακολούθως, με την ΑΠΕΕΚ/Α/Φ1/οικ.176459/22.6.2018 απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΦΕΚ Β΄/2839/16.7.2018) το έργο τέθηκε σε εμπορική λειτουργία και καθορίσθηκε ως δήλη ημέρα συντέλεσης της διασύνδεσης του αυτόνομου συστήματος ηλεκτρικού συστήματος Σύρου η 13^η Μαρτίου 2018. Τέλος, στις 4.3.2020, ήτοι μετά την οριστικοποίηση των αποτελεσμάτων του ελέγχου από την Ε.Δ.ΕΛ., υπεγράφη το Συμπλήρωμα Νο4 της σύμβασης, με το οποίο συμφωνήθηκε η αναδρομική παράταση της συνολικής προθεσμίας πέρατος της Σύμβασης ΔΑΠΜ-99341, όπως είχε τροποποιηθεί με το Συμπλήρωμα Νο1 αυτής, κατά επιπλέον 327 ημέρες, ώστε ως ημερομηνία πέρατος του έργου να ορισθεί η 1^η.5.2018.

22. Όπως προαναφέρθηκε (βλ. σκ. 10 της παρούσας) με την προσβαλλόμενη απόφαση επιβλήθηκε δημοσιονομική διόρθωση ύψους 690.754,29 ευρώ, που αντιστοιχεί στο καταβληθέν εργολαβικό αντάλλαγμα για εκτελεσθείσες μετά την πάροδο της προθεσμίας περάτωσης του έργου εργασίες. Ως προς το κεφάλαιο αυτό της προσβαλλόμενης απόφασης, με την ένδικη έφεση προβάλλεται ότι: Α) Το συμβατικό κείμενο παρέχει στην ... τη δυνατότητα μονομερούς παράταση της σύμβασης, για όσο χρόνο κρίνει εύλογο, εφόσον οι καθυστερήσεις δεν προέκυψαν από υπαιτιότητα του αναδόχου ή οφείλονται σε γεγονότα ανωτέρας βίας. Εν προκειμένω η Α΄ Φάση της Πράξης περιλαμβάνει τέσσερα υποέργα με στενή κατασκευαστική και λειτουργική αλληλεξάρτηση, γεγονός που ενέχει αυτονόητα τον κίνδυνο οποιαδήποτε καθυστέρηση ενός υποέργου να δημιουργεί αντίστοιχη (συνήθως μεγαλύτερη) καθυστέρηση σε άλλο υποέργο αυτής. Εξαιτίας δε της καθυστέρησης στην ολοκλήρωση των εργασιών των τριών υποσταθμών υποβιβασμού της Α΄ φάσης υπήρξε παράταση της προθεσμίας περαίωσης των εργασιών της επίμαχης σύμβασης για ένα έτος, ήτοι έως τις 8.6.2017 και, στη συνέχεια, λόγω νέας καθυστέρησης στην ολοκλήρωση των εργασιών των τριών υποσταθμών υποβιβασμού καθώς και των κτηρίων GIS της Α΄ φάσης, η ανάδοχος του επίμαχου έργου δεν μπορούσε να ξεκινήσει τις εργασίες της νωρίτερα από τον Αύγουστο του έτους 2017. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται από το σύνολο της

αλληλογραφίας μεταξύ της αναδόχου και της εκκαλούσας και αναγνωρίστηκε και κατά τη συνάντηση που έλαβε χώρα στις 15.5.2017 μεταξύ εκπροσώπων της ... και της αναδόχου, κατά την οποία χορηγήθηκε νέα παράταση προς την ανάδοχο, όπως διαλαμβάνεται στα οικεία Πρακτικά. Επίσης, με την 29/1.6.2017 απόφαση του Δ.Σ. της ... έγιναν αποδεκτά τα ανωτέρω δεδομένα περί καθυστερήσεων στην εξέλιξη του έργου και αναγνωρίστηκε ότι η κατασκευή λάκκου συνδέσμων στην περιοχή της Σύρου θα υλοποιηθεί μετά τον Ιούνιο του έτους 2017.

Με την απόφαση αυτή προβάλλεται ότι ασκήθηκε από την εκκαλούσα το προβλεπόμενο στη σύμβαση δικαίωμα μονομερούς παράτασης της προθεσμίας περαίωσης του έργου, πριν τη πάροδο της συμβατικής προθεσμίας, με συνέπεια οι εργασίες που εκτελέστηκαν μετά την 8^η.6.2017 να τελούν εντός της παραταθείσας συμβατικής προθεσμίας. Λόγω δε της άσκησης του προβλεπόμενου στη σύμβαση μονομερούς δικαιώματος παράτασης δεν ήταν απαραίτητο η παράταση να συμπεριληφθεί στο συμβατικό κείμενο. Β) Σύμφωνα με το προϊσχύσαν δίκαιο περί ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων που διέπει τη την εκτέλεση της ΔΑΠΜ-99341 σύμβασης, αλλά και το ήδη ισχύον άρθρο 316 παρ. 5 του ν. 4412/2016, το έγγραφο της σύμβασης έχει αποδεικτικό και όχι συστατικό χαρακτήρα, επομένως η σύμβαση συνάπτεται με τη λήψη της σχετικής απόφασης της αναθέτουσας αρχής και τη γνωστοποίησή της στον ανάδοχο. Το ίδιο ισχύει κατ' αναλογία στην περίπτωση τροποποίησης της σύμβασης, γεγονός που σημαίνει ότι από τη γνωστοποίηση στην ανάδοχο της σχετικής απόφασης, η τροποποίηση (ως προς τον χρόνο περάτωσης του έργου) είχε συντελεσθεί και η μη υπογραφή συμπληρώματος δεν ασκεί επιρροή. Γ) Το έγκυρο της επίμαχης τροποποίησης θεμελιώνεται στο συμπληρωματικά εφαρμοζόμενο άρθρο 192 ΑΚ, το οποίο ορίζει ότι η ανάληψη συμβατικής υποχρέωσης γίνεται με την αποδοχή της πρότασης για κατάρτιση σύμβασης και όχι υποχρεωτικά με την υπογραφή της έγγραφης συμφωνίας. Δ) Η συνέχιση εκτέλεσης της σύμβασης με κοινή συμφωνία των συμβαλλόμενων μερών και η υπογραφή σε μεταγενέστερο χρόνο του Συμπληρώματος Νο4 συνιστούν έγκριση της χορηγηθείσας σιωπηρά παράτασης σύμφωνα με το άρθρο 238 ΑΚ. Ε) Δοθέντος ότι με το Συμπλήρωμα Νο3 επήλθε αύξηση του συμβατικού αντικειμένου σε ποσοστό 5,163% και με το Συμπλήρωμα Νο1 είχε επέλθει αύξηση σε ποσοστό

4,79% και οι λόγοι εκτέλεσης των συμπληρωματικών εργασιών του Συμπληρώματος Νο3 αφορούσαν στην αρτιότητα και λειτουργικότητα του έργου, οι συμπληρωματικές εργασίες ερείδονται νομίμως στους όρους των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 25 («Μεταβολές κατά την εκτέλεση του Έργου») και του άρθρου 36 των Γενικών Όρων («Αυξομειώσεις Προϋπολογισμού - Συμβατικού Τιμήματος»). ΣΤ) Η προσβαλλόμενη απόφαση παραβιάζει την αρχή του estoppel, διότι: (i) η ΕΥΔ ΕΠΑνΕΚ διατύπωσε θετική γνώμη (προέγκριση) ως προς τη νομιμότητα του Συμπληρώματος Νο3, το οποίο περιλαμβάνει τον όρο 1.5 περί της εκτέλεσης συμπληρωματικών εργασιών (κατασκευή του λάκκου συνδέσμων στην περιοχή της Σύρου) «μετά τον Ιούνιο του 2017», ήτοι μετά τις 8.6.2017 και (ii) η διατύπωση θετικής γνώμη έλαβε χώρα βάσει των αυτών συμβατικών τευχών και του ίδιου νομοθετικού πλαισίου που εφάρμοσε και η Ε.Δ.ΕΛ. κατά τον έλεγχό της.

23. Επί των ανωτέρω λόγων, και σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στη σκέψη 15 της παρούσας, επισημαίνεται ότι η σύμβαση προέβλεπε δύο περιπτώσεις παράτασης της προθεσμίας περάτωσης του έργου: α) εάν τούτο ήταν επιβεβλημένο από λόγους ανωτέρας βίας ή από γεγονότα που δεν ανάγονταν στη σφαίρα επιρροής της αναδόχου και β) εάν η σχετική ανάγκη προέκυπτε λόγω μεταβολών στην εκτέλεση του έργου κατόπιν σχετικών εντολών της εκκαλούσας. Σε κάθε περίπτωση, όμως, η νόμιμη παράταση της συμβατικής προθεσμίας εκτέλεσης των εργασιών, ως ουσιώδης τροποποίηση της σύμβασης, έπρεπε να είναι ρητή και αιτιολογημένη και προϋπέθετε ως συστατικό τύπο αυτής είτε τη σύναψη σχετικού συμπληρώματος είτε την παρεχόμενη από το αρμόδιο όργανο έγγραφη εντολή προς την ανάδοχο, όπως άλλωστε προέβλεπαν σαφώς και οι σχετικοί όροι της σύμβασης. Συνεπώς δεν καταλείπεται εν προκειμένω πεδίο εφαρμογής των διατάξεων των άρθρων 316 του ν. 4412/2016 και 192 ΑΚ, περί άτυπης κατάρτισης των συμβάσεων, όπως αβασίμως προβάλλεται με την ένδικη έφεση. Περαιτέρω, η νομιμότητα χορήγησης παράτασης προϋποθέτει και τον ορισμό νέας καταληκτικής ημερομηνίας περάτωσης των εργασιών, καθώς σε διαφορετική περίπτωση δεν δύναται να ελεγχθεί η υπό του αναδόχου έγκαιρη εκπλήρωση των συμβατικών υποχρεώσεων και να ενεργοποιηθεί η συμβατική πρόβλεψη περί επιβολής ποινικών ρητρών ή καταγγελίας της σύμβασης.

Στην ένδικη υπόθεση, από τα στοιχεία του φακέλου, αλλά και όσα συνομολογεί η εκκαλούσα, προκύπτει ότι δεν είχε υπογραφεί εγκαίρως η προβλεπόμενη από το οικείο νομικό πλαίσιο τροποποιητική σύμβαση περί παράτασης της προθεσμίας περαίωσης του έργου ούτε υφίσταται κάποιο έγγραφο αρμοδίου οργάνου, με το οποίο να χορηγείται με τρόπο σαφή και ρητό παράταση στην ανάδοχο και να τίθεται νέα καταληκτική ημερομηνία ολοκλήρωσης του έργου. Το γεγονός δε ότι δεν χορηγήθηκε νομίμως και εμπροθέσμως παράταση του χρόνου περαίωσης των εργασιών καθιστά μη νόμιμη την πληρωμή εργασιών που εκτελέστηκαν μετά την συμβατική προθεσμία ολοκλήρωσης του έργου.

Η ανωτέρω κρίση δεν μπορεί να μεταβληθεί από τον προβαλλόμενο από την εκκαλούσα λόγο ότι η παράταση χορηγήθηκε εν προκειμένω εγκαίρως, αν και σιωπηρώς, όπως προκύπτει α) από τα Πρακτικά της συνάντησης της 15^{ης}.5.2017 μεταξύ των εκπροσώπων της ... και της αναδόχου, β) από το γεγονός ότι με την 29/1.6.2017 απόφαση του Δ.Σ. της ... εγκρίθηκαν οι μεταβολές του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου της σύμβασης και η εκτέλεση εργασιών που αναμενόταν να εκτελεσθούν μετά τη λήξη της χορηγηθείσας με το Συμπλήρωμα Νο1 παράτασης και γ) από τη σύναψη του Συμπληρώματος Νο3. Τούτο, διότι, πέραν του γεγονότος ότι σιωπηρή παράταση δεν είναι νοητή υπό το εφαρμοστέο εν προκειμένω νομικό πλαίσιο, τα συμμετέχοντα στη συνάντηση με την ανάδοχο όργανα της εκκαλούσας δεν είχαν από τον νόμο και τη σύμβαση την αρμοδιότητα να χορηγήσουν παράταση των συμβατικών προθεσμιών. Επίσης η εκ μέρους του Δ.Σ. έγκριση εκτέλεσης συγκεκριμένων εργασιών δεν συνιστά παράταση της συνολικής προθεσμίας περαίωσης του έργου, καθώς δεν τίθεται νέα προθεσμία για την περάτωση των εργασιών. Συνεπώς, εν προκειμένω, ουδέποτε χορηγήθηκε νόμιμη παράταση της προθεσμίας ολοκλήρωσης του έργου. Αυτό προκύπτει τόσο από την αναφερόμενη στη σκέψη 21 της παρούσας βεβαίωση περάτωσης των εργασιών, από την οποία προκύπτει ότι οι εργασίες περατώθηκαν την 1^η.5.2018, ήτοι 327 ημέρες από την προβλεπόμενη στη σύμβαση και παραταθείσα με το Συμπλήρωμα Νο1 προθεσμία (8.6.2017), όσο και από το γεγονός ότι στις 4.3.2020, ήτοι μετά τη διενέργεια του ελέγχου της Ε.Δ.ΕΛ., υπογράφηκε μεταξύ των μερών το Συμπλήρωμα Νο4 της σύμβασης, με το οποίο συμφωνήθηκε αναδρομικά η

παράταση της συνολικής προθεσμίας ολοκλήρωσης της σύμβασης και τέθηκε ως νέα ημερομηνία περαίωσης των εργασιών η 1^η.5.2018. Επιπλέον, η ως άνω αναδρομική παράταση της προθεσμίας περαίωσης του έργου, η οποία δεν προβλέπεται από τις διατάξεις που διέπουν την εκτέλεση της επίμαχης σύμβασης, συνιστά μη νόμιμη ουσιώδη τροποποίηση αυτής και παραβιάζει τους κανόνες ένταξης της Πράξης στην ενωσιακή χρηματοδότηση, οι οποίοι δεν επιτρέπουν την αναδρομική τροποποίηση των όρων της σύμβασης κατά την ελεύθερη βούληση των συμβαλλομένων. Συνεπώς, δεν καταλείπεται πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 238 ΑΚ περί εκ των υστέρων έγκρισης ενεργειών, όπως αβασίμως προβάλλεται με την ένδικη έφεση. Αντίθετη, άλλωστε, εκδοχή θα επέτρεπε την εκ των υστέρων νομιμοποίηση παράνομων καταστάσεων προς αποφυγή επέλευσης των νόμιμων συνεπειών. Σημειώνεται, τέλος, ότι με βάση το εφαρμοστέο εν προκειμένω νομικό πλαίσιο, και δη το άρθρο 337 ν. 4412/2016 (βλ. ιδίως την αυτού παρ. 4) η χορήγηση σιωπηρής παράτασης της προθεσμίας περάτωσης των εργασιών θα συνιστούσε άνευ ετέρου μη νόμιμη ουσιώδη τροποποίηση της σύμβασης κατά παράβαση των αρχών της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης, καθώς με τον τρόπο αυτό αλλοιώνονται οι όροι υπό τους οποίους αναπτύχθηκε ο ανταγωνισμός κατά τη διαδικασία ανάθεσης της επίμαχης σύμβασης. Κατά τούτο, η αποδοχή της προβαλλόμενης από την εκκαλούσα εκδοχής περί χορηγηθείσας σιωπηρής παράτασης θα συνιστούσε αυτοτελή παραβίαση του θεσμικού πλαισίου που διέπει της εκτέλεση του επίμαχου συγχρηματοδοτούμενου υποέργου, το οποίο απαιτεί η τροποποίηση των ουσιωδών όρων της σύμβασης, όπως η χορήγηση παράτασης, να γίνεται με συγκεκριμένο τύπο και αφού διαπιστωθεί η συνδρομή των νόμιμων προϋποθέσεων, για λόγους κυρίως διαφάνειας αλλά και για την παροχή της δυνατότητας επαλήθευσης συνδρομής των προϋποθέσεων αυτών από τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα.

24. Τούτων δοθέντων, εν προκειμένω η εκτέλεση εργασιών μετά την πάροδο της ταχθείσας με τη σύμβαση προθεσμίας ολοκλήρωσης αυτών, χωρίς να έχει χορηγηθεί νομίμως παράταση της σχετικής προθεσμίας, παραβιάζει το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την ανάθεση και εκτέλεση της επίμαχης σύμβασης, δοθέντος ότι συνιστά ουσιώδη τροποποίηση της σύμβασης χωρίς να δύναται να εξετασθεί η

συνδρομή των νόμιμων προϋποθέσεων. Ως εκ τούτου, συνιστά σοβαρή παρατυπία, κατά τα οριζόμενα στις διατάξεις των άρθρων 2 περ. 36 του Κανονισμού 1303/2013 και 3 παρ. 19 του ν. 4314/2014, διότι αφορά στην εκτέλεση εργασιών χωρίς η νομιμότητα της τροποποίησης να έχει εγκριθεί από τη Διαχειριστική Αρχή και το Ελεγκτικό Συνέδριο, γεγονός που καθιστά μη επιλέξιμο το σύνολο των δαπανών που καταβλήθηκαν για την εκτέλεση των εργασιών αυτών.

Πέραν δε της ανωτέρω άμεσης ζημίας στον προϋπολογισμό του οικείου Ταμείου που προκύπτει από την εκτέλεση εργασιών εκτός του καθορισθέντος από τη σύμβαση χρονικού πλαισίου, η εν λόγω παρατυπία δύναται να έχει προκαλέσει και έμμεση ζημία, δοθέντος ότι αφενός μεν κατέστησε μη εφαρμοστέες τις διατάξεις περί επιβολής ποινικών ρητρών, οι οποίες αφαιρούνται από το καταβλητέο εργολαβικό αντάλλαγμα, αφετέρου δε μετέβαλε τους όρους του ανταγωνισμού που αναπτύχθηκε κατά τη διαδικασία ανάθεσης της σύμβασης, υπό τους οποίους οι συμμετέχοντες σε αυτήν διαμόρφωσαν τις οικονομικές τους προσφορές υπολαμβάνοντας ότι η προθεσμία περαίωσης των εργασιών μπορεί να παραταθεί μόνο υπό συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις. Κατά τούτο, δεν ασκεί εν προκειμένω επιρροή ο αλυσιτελώς προβαλλόμενος λόγος ότι οι εν λόγω εργασίες ήταν αναγκαίες για την ολοκλήρωση του έργου και η ανάθεσή τους εντάσσεται στα άρθρα της σύμβασης και των Τευχών αυτής που προβλέπουν τη δυνατότητα του αναθέτοντος φορέα να επιφέρει μεταβολές στον τρόπο εκτέλεσης και τον προϋπολογισμό του έργου.

25. Όσον αφορά τον προβαλλόμενο με την ένδικη έφεση λόγο περί παραβίασης της αρχής του estoppel (ή non venire contra factum proprium) και της συναφούς αρχής της προστατευόμενης εμπιστοσύνης, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι σκοπός της ανάκτησης μιας αχρεώστητης ή παράνομης πληρωμής είναι η προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην περίπτωση δε που διαπιστωθεί αχρεώστητη ή παράνομη καταβολή δεν αποκλείεται η εφαρμογή των αρχών του estoppel και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, οι οποίες αποτελούν μέρος της ενωσιακής έννομης τάξης (βλ. ενδεικτικά Απόφαση ΔΕΕ της 7^{ης}.8.2018, C-120/17, Ministruksabinets, EU:C:2018:638, σκ. 48), υπό την προϋπόθεση, όμως, ότι το συμφέρον της Ένωσης λαμβάνεται υπόψη και ότι έχει

αποδειχθεί ότι έχουν δοθεί συγκεκριμένες, ανεπιφύλακτες και συγκλίνουσες διαβεβαιώσεις από τις αρμόδιες διοικητικές αρχές στον δικαιούχο της ενίσχυσης ότι ενεργεί νομίμως, ώστε αυτός να θεωρηθεί καλόπιστος. Επιπροσθέτως, η συμπεριφορά της διοίκησης στην οποία στηρίχθηκε η πεποίθηση του ενδιαφερόμενου πρέπει να ήταν σύμφωνη με τους εφαρμοστέους κανόνες ή τουλάχιστον να μην βρισκόταν σε προφανή αντίθεση με αυτούς (βλ. ΔΕΕ Αποφάσεις της 13^{ης}.6.2013, C-630/11P έως C-633/11P έως C-633/11P (συνεκδ.), HGA κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκ. 132 και της 16^{ης}.12.2010, C-537/08 P, Kahla Thuringen Porzellan κατά Επιτροπής, σκ. 63, ΕλΣυν Αποφάσεις Ολ. 1009/2022, σκ. 31, 1386/2021, σκ. 37).

Στην προκειμένη περίπτωση, η εκκαλούσα είχε αναλάβει με την απόφαση ένταξης συγκεκριμένες δεσμεύσεις και γνώριζε ότι υπόκειται σε ελέγχους από τα αρμόδια εθνικά και κοινοτικά όργανα. Ειδικότερα, ανέλαβε την υποχρέωση να εκτελέσει την Πράξη σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις, τις οποίες όφειλε να γνωρίζει και οι οποίες επέβαλαν τον καθορισμό συγκεκριμένης προθεσμίας περαίωσης των εργασιών. Εξάλλου, η παροχή της σύμφωνης γνώμης της ΕΥΔ ΕΠΑνΕΚ για τη σύναψη του Συμπληρώματος Νο3 αφορούσε στην επαύξηση του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου της Σύμβασης και δεν περιελάμβανε ρητή και ανεπιφύλακτη έγκριση της παράτασης της προθεσμίας περαίωσης των εργασιών, η οποία άλλωστε ουδέποτε έλαβε χώρα. Συνεπώς, εν προκειμένω η Ε.Δ.ΕΛ., η οποία ως Αρχή Ελέγχου των ενωσιακών χρηματοδοτήσεων αποτελεί διαφορετικό όργανο από τη Διαχειριστική Αρχή του προγράμματος, νομίμως άσκησε τις κατά τα άρθρα 127 του Κανονισμού 1303/2013 και 11 και 12 του ν. 4314/2014 αρμοδιότητές της αναφορικά με τη διαπίστωση του αν το υποέργο υλοποιείται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην οικεία σύμβαση και την απόφαση ένταξης. Τούτων δοθέντων, ο προβαλλόμενος λόγος περί παραβίασης των αρχών του estoppel και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

26. Περαιτέρω, με την ένδικη έφεση προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης, με την οποία επιβλήθηκε διορθωτικός συντελεστής 100% «λόγω μη επιλεξιμότητας των δαπανών για τις

εργασίες της σύμβασης και των Συμπληρωμάτων Νο1 και Νο3 αυτής» παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας, διότι: α) η παράβαση που στοιχειοθετείται δεν είναι σοβαρή και δεν έλαβε χώρα με σκοπό την καταστρατήγηση των διατάξεων περί δημοσίων συμβάσεων, β) η μη σοβαρότητα της προσαπτόμενης παράβασης προκύπτει από το γεγονός ότι δεν τυπολογείται στην C (2013) 9527/19.12.2013 απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Κατευθυντήριες γραμμές για τον καθορισμό των δημοσιονομικών διορθώσεων που πρέπει να γίνονται στις δαπάνες που χρηματοδοτούνται από την Ένωση στο πλαίσιο της επιμερισμένης διαχείρισης, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τους κανόνες περί δημόσιων συμβάσεων), γ) έχουν εκτελεσθεί συμπληρωματικές εργασίες συνεπαγόμενες συνολική αύξηση του συμβατικού αντικειμένου σε ποσοστό 9,53% για τα Συμπληρώματα Νο1 και Νο3 και επεβλήθη δημοσιονομική διόρθωση και ανάκτηση σε ποσοστό 100% και (iv) η ΕΥΔ ΕΠΑνΕΚ διατύπωσε θετική γνώμη ως τις εργασίες του Συμπληρώματος Νο3, ενώ το Ελεγκτικό Συνέδριο με τη 260/2017 Πράξη του Ε΄ Κλιμακίου απείχε του ελέγχου χωρίς να εγείρει ζήτημα ότι είχε επέλθει λήξη της προθεσμίας εκτέλεσης του έργου. Ενόψει τούτων, η εκκαλούσα προβάλλει ότι η δημοσιονομική διόρθωση και ανάκτηση θα πρέπει να περιορισθεί σε ποσοστό από 0,1 έως 2% επί των δαπανών που κρίθηκαν ότι εκτελέσθηκαν χωρίς να υπάρχει νόμιμη παράταση της σύμβασης.

27. Επί του ανωτέρω λόγου το Δικαστήριο κρίνει ότι η διαπιστωθείσα παρατυπία αφορά στην εκτέλεση εργασιών μετά τη λήξη της προβλεπόμενης στη σύμβαση προθεσμίας και παρίσταται σοβαρή, αφού οι σχετικές εργασίες εκτελέσθηκαν χωρίς να έχει χορηγηθεί από τα αρμόδια όργανα της εκκαλούσας παράταση της προθεσμίας ολοκλήρωσης της σύμβασης και, συνακόλουθα, χωρίς να υποβληθεί ο σχετικός (τροποποιητικός) όρος στη διαδικασία της προέγκρισης από τη Διαχειριστική Αρχή και στον προσυμβατικό έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Επίσης, όπως προκύπτει από την 260/2017 Πράξη του Ε΄ Κλιμακίου, το Συμπλήρωμα Νο3 που περιελάμβανε το μεγαλύτερο μέρος των εργασιών που εκτελέσθηκαν μετά την προθεσμία ολοκλήρωσης του έργου, ύψους 611.361,60 ευρώ, δεν υποβλήθηκε εγκαίρως στο Ελεγκτικό Συνέδριο για τη διενέργεια προσυμβατικού ελέγχου. Το γεγονός αυτό, επιτείνει τη σοβαρότητα της

διαπιστωθείσας παρατυπίας, δοθέντος ότι, σύμφωνα με το ισχύον κατά τον κρίσιμο εν προκειμένω χρόνο άρθρο 35 παρ. 1 του ν. 4129/2013 (Α' 52), η σύμβαση που συνάπτεται και εκτελείται πριν την υποβολή της για προσυμβατικό έλεγχο είναι άκυρη. Το γεγονός δε αυτό συνεπάγεται, άνευ ετέρου, τη μη νόμιμη πληρωμή των εκτελεσθεισών εργασιών και την μη νόμιμη ανάλωση των εκταμιευθέντων εκ του ενωσιακού προϋπολογισμού πόρων.

Εξάλλου, όπως προαναφέρθηκε, η διατύπωση θετικής γνώμης από την ΕΥΔ ΕΠΑνΕΚ αφορούσε μόνο στη δυνατότητα σύναψης του Συμπληρώματος Νο3, στο οποίο δεν περιλαμβανόταν ρητώς όρος περί παράτασης της προθεσμίας περάτωσης των εργασιών, ενώ το Ε' Κλιμάκιο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με τη 260/2017 Πράξη του, απείχε του ελέγχου, λόγω του γεγονότος ότι οι περιλαμβανόμενες στο συμπλήρωμα εργασίες είχαν ήδη εκτελεσθεί. Συνεπώς, το Ε' Κλιμάκιο του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν έχει εξετάσει το ζήτημα της νομιμότητας της παράτασης του συμβατικού χρόνου, ο δε σχετικός ισχυρισμός της εκκαλούσας ερείδεται επί εσφαλμένης προϋπόθεσης. Επίσης, το γεγονός ότι η διαπιστωθείσα εν προκειμένω παράβαση δεν τυποлогείται στη C (2013) 9527/19.12.2013 απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ουδεμία ασκεί επιρροή ως προς την επιβολή της προσβαλλόμενης διόρθωσης, δοθέντος ότι ως παρατυπία νοείται οποιαδήποτε παραβίαση των διατάξεων του εφαρμοστέου ενωσιακού ή εθνικού δικαίου. Περαιτέρω, εν προκειμένω, δεν επιβλήθηκε δημοσιονομική διόρθωση κατ' αποκοπή σε ποσοστό 100% επί του συνολικού προϋπολογισμού του Συμπληρώματος Νο3, όπως αβασίμως προβάλλει η εκκαλούσα, αλλά αναλογική διόρθωση που αντιστοιχεί στο κόστος των εργασιών που εκτελέστηκαν μετά τη λήξη της συμβατικής προθεσμίας περαίωσης, οι οποίες υπολείπονταν σημαντικά της αξίας των πρόσθετων-συμπληρωματικών εργασιών του ως άνω Συμπληρώματος (4.804.641,94 ευρώ). Ενόψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο κρίνει ότι η προσβαλλόμενη δημοσιονομική διόρθωση και ανάκτηση δεν παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας, δοθέντος ότι αφορά μόνον στην αξία των εργασιών που εκτελέστηκαν μετά τη λήξη της προθεσμίας ολοκλήρωσης της κατασκευής του έργου και όχι στο σύνολο των εργασιών του Συμπληρώματος Νο3, το μεγαλύτερο

τιμήμα των οποίων είχε ήδη εκτελεσθεί πριν την υπογραφή του και πριν την πάροδο της συμβατικής προθεσμίας ολοκλήρωσης των εργασιών.

28. Ο Πάρεδρος Ευθύμιος Καρβέλης διατύπωσε την ακόλουθη γνώμη: Η εκτέλεση των επίμαχων εργασιών, η αναγκαιότητα των οποίων δεν αμφισβητείται, εγκρίθηκε με την 29/1.6.2017 απόφαση του Δ.Σ. της εκκαλούσας, η οποία εκδόθηκε πριν από τη λήξη της προθεσμίας ολοκλήρωσης του έργου (8.6.2017), όπως αυτή είχε παραταθεί με το Συμπλήρωμα Νο1 της σύμβασης. Με την εν λόγω απόφαση αυτονοήτως παρατάθηκε και η ως άνω προθεσμία περαίωσης του έργου, αφού στο χρονικό διάστημα των 8 μόλις ημερών, που υπολείπονταν για τη λήξη της, ήταν προφανώς αδύνατη η εκτέλεση των επίμαχων εργασιών. Συνεπώς, η μόνη ουσιαστική παράβαση στην οποία υπέπεσε η εκκαλούσα ήταν ο μη προσδιορισμός της χρονικής διάρκειας της ως άνω παράτασης και ειδικότερα του χρονικού σημείου λήξης της. Η παράβαση αυτή δεν δικαιολογεί την επιβολή αναλογικής δημοσιονομικής διόρθωσης - αφού δεν μπορεί να νοηθεί ότι από μόνη τη συντέλεσή της προκλήθηκε στον προϋπολογισμό της Ένωσης πραγματική ζημία ισόποση με την αξία των εργασιών που πράγματι εκτελέστηκαν - παρά μόνο κατ' αποκοπή τοιαύτης προς αποκατάσταση δυνητικής ζημίας. Η ζημία αυτή συνίσταται στη δαπάνη, που ενδεχομένως θα είχε εξοικονομηθεί λόγω μείωσης του συμβατικού τιμήματος, συνεπεία της επιβολής ποινικών ρητρών σε βάρος του αναδόχου για την τυχόν υπαίτια εκ μέρους του υπέρβαση της προθεσμίας περαίωσης του έργου. Δοθέντος, όμως, ότι το ύψος της άνω ζημίας δεν μπορεί να προσδιοριστεί, θα πρέπει να εφαρμοστεί συντελεστής επί της αξίας των επίμαχων εργασιών (690.754,29 ευρώ), επί της οποίας άλλωστε θα υπολογίζονταν και οι ποινικές ρήτρες σε βάρος του αναδόχου, μη δυνάμενες, κατά το άρθρο 6 της σύμβασης, να υπερβαίνουν το 10% του συμβατικού τιμήματος προσανυξημένου με τα τιμήματα των τυχόν πρόσθετων εργασιών και των συμπληρωμάτων της σύμβασης. Το ύψος του συντελεστή αυτού θα πρέπει να οριστεί σε ποσοστό 5% της αξίας των άνω εργασιών, το οποίο κρίνεται εύλογο, καθόσον η ως άνω παράβαση ήταν μεν αρκετά σοβαρή, πλην οι επίμαχες εργασίες (συνολικής αξίας 690.754,29 ευρώ) - οι ποσότητες των οποίων, αν και ιδιαίτερα μικρές σε σχέση με το συνολικό κόστος της εργολαβίας (συνολικού αρχικού εργολαβικού

ανταλλάγματος 93.055.499,13 ευρώ) δεν ήταν, πάντως, αμελητέες - ολοκληρώθηκαν σε σχετικά σύντομο, ενόψει και της πολυπλοκότητας του έργου, χρονικό διάστημα. Περαιτέρω, ενόψει του ότι οι επίμαχες εργασίες ανέρχονται, κατά τα ανωτέρω, σε ποσοστό μικρότερο του 1% του αρχικού εργολαβικού ανταλλάγματος και κατ' επέκταση του προϋπολογισμού της σύμβασης, η εκ των προτέρων γνώση της δυνατότητας εκτέλεσής τους άνευ συγκεκριμένου χρονικού περιορισμού, είναι λίαν απίθανο, σύμφωνα με τα διδάγματα της κοινής πείρας και λογικής και κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, να ήταν σε θέση να επηρεάσει (αυξητικά) τον κύκλο των ενδιαφερόμενων να αναλάβουν την εκτέλεση του έργου και (μειωτικά) το ύψος των οικονομικών προσφορών των φορέων που συμμετείχαν στον διαγωνισμό. Συνεπώς, από την άποψη αυτή, μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο πρόκλησης δυνητικής ζημίας στον προϋπολογισμό της ένωσης. Κατ' ακολουθία, το ύψος της δημοσιονομικής διόρθωσης, που για την ως άνω αιτία επιβλήθηκε σε βάρος της εκκαλούσας, πρέπει να περιορισθεί σε 34.538 ευρώ (690.754,29 X 5%).

29. Ως προς το κεφάλαιο της προσβαλλόμενης απόφασης που αφορά στην επιβολή δημοσιονομικής διόρθωσης ύψους 116.278,05 ευρώ για την αντικατάσταση του ποσού που παρακρατήθηκε από τις πληρωμές της αναδόχου ως εγγύηση καλής εκτέλεσης με εγγυητικές επιστολές και τους προβαλλόμενους συναφώς λόγους έφεσης ισχύουν τα διαλαμβανόμενα στις σκέψεις 30 έως 35 που ακολουθούν.

30. Το άρθρο 4 παρ. 3 του Τεύχους «Συμφωνητικό» ορίζει: «3. Κρατήσεις επί των πληρωμών. 3.1. Σε κάθε πληρωμή λογαριασμών [...] προς τον ανάδοχο διενεργούνται κρατήσεις για Εγγύηση Καλής Εκτέλεσης, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην παρ. 4 του άρθρου 22 των Γενικών Όρων. Οι κρατήσεις αυτές ορίζονται σε πέντε τοις εκατό (5%) στην πιστοποιούμενη αξία κάθε πληρωμής. 3.2. Οι παραπάνω κρατήσεις δύνανται να αντικατασταθούν με ισόποσες Εγγυητικές Επιστολές μετά την αποδοχή εκ μέρους του ... της αίτησης του Αναδόχου για την Προσωρινή Παραλαβή του Έργου. Οι εγγυητικές αυτές Επιστολές επιστρέφονται μαζί με τις Εγγυητικές Καλής Εκτέλεσης, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 22 των Γενικών Όρων». Συναφώς, στο άρθρο 22 παρ. 4 των Γενικών Όρων ορίζεται

ότι «[σ]τον ανάδοχο θα γίνεται κράτηση για Εγγύηση Καλής Εκτέλεσης, ίση με το ποσοστό που καθορίζεται στο Συμφωνητικό επί του συνολικού ποσού κάθε πληρωμής. Οι κρατήσεις αυτές θα επιστρέφονται άτοκα, όπως καθορίζεται στο συμφωνητικό» και στο άρθρο 31 ότι «1.1. Μετά την περάτωση των εργασιών, όπως αυτή ορίζεται στους Όρους της Σύμβασης, και αφού ληφθούν υπόψη τα προβλεπόμενα για την εκτέλεση δοκιμών, όπως αυτά καθορίζονται στους Ειδικούς Όρους, ο Ανάδοχος δικαιούται να ζητήσει την Προσωρινή Παραλαβή του Έργου υποβάλλοντας προς τούτο έγγραφη αίτηση, η οποία καταχωρείται στο Πρωτόκολλο της Επιβλέπουσας Υπηρεσίας. [...] 1.4. Για την παραλαβή συντάσσεται Πρωτόκολλο μέσα σε προθεσμία που καθορίζεται στους Ειδικούς Όρους. [...] Ως ημερομηνία Προσωρινής Παραλαβής καθορίζεται η ημερομηνία που προσδιορίζεται στο Πρωτόκολλο, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στους Ειδικούς Όρους. [...] 1.7. Οι διατάξεις του Άρθρου αυτού έχουν ανάλογη εφαρμογή και για τις περιπτώσεις τμημάτων Έργων που έχουν αυτοτελή χρήση και που η παραλαβή τους προβλέπεται από τη Σύμβαση, καθώς επίσης και σε όλες τις περιπτώσεις διακοπής της Σύμβασης, όπως στις περιπτώσεις διάλυσης, έκπτωσης κ.λπ.».

31. Ακολούθως, με το Συμπλήρωμα Νο1, το οποίο υπεγράφη από τα συμβαλλόμενα μέρη στις 7.4.2016, ορίσθηκαν τα εξής: «Α. ANTIKEIMENO [...] 4. Η διενέργεια Προσωρινής Παραλαβής για τα υποβρύχια τμήματα των διασυνδέσεων [διενεργείται] ως κάτωθι: 4.1 Για κάθε μια από τις τρεις διασυνδέσεις (ζεύξεις) με την ολοκλήρωση του υποβρύχιου τμήματός της και μετά από τις επιτυχείς δοκιμές του θα εκδίδεται η αντίστοιχη αρχική τμηματική προσωρινή παραλαβή στην οποία θα περιλαμβάνεται το υποβρύχιο τμήμα της και το αντίστοιχο υπόγειο τμήμα, που έχει ολοκληρωθεί και δοκιμαστεί επιτυχώς κατά τον χρόνο αυτό. 4.2 Εντός έξι (6) μηνών από την αρχική τμηματική προσωρινή παραλαβή και των τριών διασυνδέσεων και όχι αργότερα από τις 30.12.2016, θα γίνει ενιαία προσωρινή παραλαβή που θα ενσωματώνει το περιεχόμενο των τριών προηγούμενων τμηματικών παραλαβών. [...] 4.4 Για όλα τα υπόλοιπα τμήματα που δεν περιλαμβάνονται στην ενιαία τμηματική προσωρινή παραλαβή, αυτά θα παραληφθούν σύμφωνα με τη σύμβαση ανά διασύνδεση, μετά από επιτυχίες

δοκιμές στο σύνολο της κάθε ζεύξης και την αντίστοιχη προσωρινή παραλαβή από την οποία θα αρχίζει για αυτά η προβλεπόμενη από τη σύμβαση εγγύηση. [...] 4.5. Κατά τα λοιπά οι διαδικασίες, που θα ακολουθηθούν στις προσωρινές παραλαβές, θα είναι αυτές που προβλέπονται στη σύμβαση και συγκεκριμένα στα άρθρα 19 των Ειδικών Όρων και 31 των Γενικών Όρων αυτής. Β. ΓΕΝΙΚΑ 1. Συμφωνείται ρητά ότι το Συμπλήρωμα Νο1 μαζί με την Αρχική Σύμβαση ΔΑΠΜ 99341/08.08.2014, αποτελούν ένα ενιαίο και αναπόσπαστο σύνολο. [...] 3. Εκτός αυτών που αμοιβαία τροποποιούνται εδώ, όλοι οι άλλοι όροι της αρχικής Σύμβασης ΔΑΠΜ 99341/08.08.2014, παραμένουν σε πλήρη ισχύ ως έχουν...».

32. Από τις ως άνω ρυθμίσεις και ιδίως από τη συστηματική ερμηνεία των όρων του Συμπληρώματος Νο1 με του όρους των άρθρων 4 παρ. 3 του Συμφωνητικού και 22 παρ. 4 και 31 των Γενικών Όρων συνάγεται ότι το αρχικό Συμφωνητικό αν και προέβλεπε τη δυνατότητα αναλογικής εφαρμογής των διατάξεων που ίσχυαν για την προσωρινή παραλαβή του (συνολικού) έργου και για την προσωρινή παραλαβή αυτοτελών τμημάτων αυτού, εντούτοις δεν προέβλεπε προσωρινή παραλαβή για τμήματα του έργου. Πλην, με το Συμπλήρωμα Νο1, που αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της αρχικής σύμβασης και ενιαίο σύνολο με αυτήν, προβλέφθηκε το πρώτον η δυνατότητα αρχικής τμηματικής προσωρινής παραλαβής για κάθε μία από τις τρεις διασυνδέσεις (ζεύξεις) των καλωδίων (Σύρος – Τήνος, Σύρος – Μύκονος, Σύρος – Πάρος), στις οποίες θα περιλαμβανόταν το υποβρύχιο και το αντίστοιχο υπόγειο τμήμα που είχε ολοκληρωθεί και δοκιμαστεί επιτυχώς κατά τον χρόνο αυτό. Εντός έξι μηνών από την αρχική τμηματική προσωρινή παραλαβή και των τριών διασυνδέσεων και όχι αργότερα από τις 30.12.2016 θα λάμβανε χώρα ενιαία προσωρινή παραλαβή που θα ενσωμάτωνε το περιεχόμενο και των τριών προηγούμενων αρχικών τμηματικών προσωρινών παραλαβών. Συνεπώς, μετά την τροποποίηση της Σύμβασης με το Συμπλήρωμα Νο1, κατέστη δυνατή η αναλογική εφαρμογή των ρυθμίσεων περί προσωρινής παραλαβής και στην περίπτωση της τμηματικής προσωρινής παραλαβής των τριών ζεύξεων.

33. Στην ένδικη υπόθεση από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτουν τα ακόλουθα: α) Στις 28.4.2016 υπεγράφη και εγκρίθηκε το Πρωτόκολλο Αρχικής

Προσωρινής Παραλαβής του υποβρύχιου τμήματος των καλωδίων της διασύνδεσης «Σύρου-Τήνου», με το οποίο βεβαιώθηκε ότι η περάτωση του συγκεκριμένου τμήματος (μαζί με τη δοκιμαστική ηλεκτρίση 60 λεπτών) έλαβε χώρα στις 31.3.2016, ότι η παραλαβή αφορούσε «[σ]το τμήμα των Υποβρυχίων Καλωδίων της διασύνδεσης Σύρου-Τήνου της εν λόγω Σύμβασης καθώς και του οπτικού καλωδίου που περιλαμβάνεται στο παραπάνω τμήμα (Items 1, 2, 5 και 9 του Πίνακα Υλικών και Τιμών Β.2.Ι της Σύμβασης), β) στις 29.4.2016 υπεγράφη και εγκρίθηκε το Πρωτόκολλο Αρχικής Προσωρινής Παραλαβής του υποβρύχιου τμήματος των καλωδίων της Διασύνδεσης «Σύρου-Μυκόνου», με το οποίο βεβαιώθηκε ότι η περάτωση (περαίωση) των εργασιών του τμήματος αυτού (μαζί με τη δοκιμαστική ηλεκτρίση 60 λεπτών) έλαβε χώρα στις 27.7.2015, ότι η παραλαβή αφορούσε «[σ]το τμήμα των Υποβρυχίων Καλωδίων της διασύνδεσης Σύρου Μυκόνου της εν λόγω Σύμβασης καθώς και του οπτικού καλωδίου που περιλαμβάνεται στο παραπάνω τμήμα (Items 1, 2, 5 και 9 του Πίνακα Υλικών και Τιμών Β.2.Ι της Σύμβασης) και γ) στις 20.7.2016 υπεγράφη και εγκρίθηκε το Πρωτόκολλο Αρχικής Προσωρινής Παραλαβής του υποβρύχιου Τμήματος των καλωδίων της διασύνδεσης «Σύρου-Πάρου», με το οποίο βεβαιώθηκε ότι η περάτωση του υποβρύχιου τμήματος των καλωδίων του έργου (μαζί με τη δοκιμαστική ηλεκτρίση 60 λεπτών) έλαβε χώρα στις 29.6.2016, ότι «το υποβρύχιο τμήμα των καλωδίων του έργου περατώθηκε από τον Ανάδοχο εντός του συμβατικού χρόνου» και ότι με το υπογραφέν, στις 7.4.2016, Συμπλήρωμα Νο1 της σύμβασης επετράπη η διενέργεια προσωρινής παραλαβής για το τμήμα αυτό. Από τα ως άνω Πρωτόκολλα προκύπτει ότι στα δύο πρώτα τμήματα του έργου η Επιτροπή Προσωρινής Παραλαβής θεώρησε ως ημερομηνία αρχικής προσωρινής παραλαβής του υποβρυχίου τμήματος της διασύνδεσης την 7^η Απριλίου 2016, ενώ στο τελευταίο τμήμα την 29^η Ιουνίου 2016. Στην συνέχεια, στις 29.12.2016 υπογράφηκε το Πρωτόκολλο Ενιαίας Προσωρινής Παραλαβής του υποβρύχιου Τμήματος των καλωδίων των διασυνδέσεων Σύρου-Τήνου, Σύρου-Μυκόνου και Σύρου-Πάρου.

34. Στις 17.10.2016, χρονικό σημείο κατά το οποίο είχε ήδη ολοκληρωθεί η τμηματική παραλαβή των τριών διασυνδέσεων, η ανάδοχος εταιρεία, με το

2161007-01/2016 έγγραφό της, ζήτησε την αντικατάσταση των έως τότε κρατήσεων καλής εκτέλεσης επί των λογαριασμών (ποσοστού 5%) με ισόποση εγγυητική επιστολή, κατ' εφαρμογή του άρθρου 4 παράγραφος 3.2 του Συμφωνητικού. Προς τούτο προσκόμισε την από 17.10.2016 εγγυητική επιστολή Νο ...της Τράπεζας ..., ποσού 4.707.796,31 ευρώ, στην οποία το πιστωτικό ίδρυμα ανέφερε ότι στην περίπτωση κατά την οποία κριθεί από την ... ότι η ανάδοχος παρέβη οποιαδήποτε υποχρέωσή της από τη Σύμβαση «αναλαμβάνουμε την υποχρέωση [...] να [...] καταβάλλουμε αμελλητί και χωρίς καμιά αντίρρηση το ποσό της εγγύησης στο σύνολο ή μέρος του, σύμφωνα με τις οδηγίες σας και αμέσως μετά το σχετικό αίτημά σας, χωρίς να απαιτείται για την παραπάνω πληρωμή οποιαδήποτε εξουσιοδότηση, ενέργεια ή συγκατάθεση του Κατασκευαστή και χωρίς να ληφθεί υπόψη οποιαδήποτε τυχόν σχετική αντίρρησή του, ένσταση, επιφύλαξη ή προσφυγή του στα Δικαστήρια ή τη Διαιτησία με αίτημα τη μη κατάπτωση της παρούσας ή τη θέση της υπό δικαστική μεσεγγύηση» και ότι «η εγγύηση [...] θα εξακολουθεί να ισχύει μέχρι την εκπλήρωση από τον Κατασκευαστή όλων των υποχρεώσεων, τις οποίες έχει αναλάβει με την αντίστοιχη Σύμβαση και τα τυχόν συμπληρώματά της και μέχρι την από μέρους σας, επιστροφή της παρούσας σ' εμάς μαζί με έγγραφη δήλωσή σας, η οποία θα μας απαλλάσσει από την εγγυοδοσία μας». Η ... αποδέχθηκε το αίτημα της αναδόχου και στις 2.11.2016 κατέθεσε σε αυτήν το αντίστοιχο ποσό που είχε παρακρατηθεί μέσω των εγγυήσεων καλής εκτέλεσης.

35. Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση και την από 18.12.2019 έκθεση οριστικών αποτελεσμάτων ελέγχου, η διαπιστωθείσα παρατυπία συνίσταται στο γεγονός ότι «η αντικατάσταση των κρατήσεων με ισόποσες εγγυητικές επιστολές, μπορεί να διενεργηθεί μετά την αποδοχή [...] της αίτησης του αναδόχου για την προσωρινή παραλαβή του έργου» και ότι «η αρχική προσωρινή παραλαβή του υποβρύχιου τμήματος κάθε μίας από τις τρεις διασυνδέσεις (ζεύξεις) και η Ενιαία Προσωρινή Παραλαβή του Υποβρύχιου Τμήματος των καλωδίων των Διασυνδέσεων [...] δεν συνιστά και δεν δύναται να θεωρηθεί ως Προσωρινή Παραλαβή του Έργου». Σύμφωνα, όμως, με όσα έγιναν δεκτά στη σκέψη 32 της παρούσας, μετά την τροποποίηση της σύμβασης με το

Συμπλήρωμα Νο1 οι διατάξεις περί προσωρινής παραλαβής του συνόλου του έργου μπορούσαν να εφαρμοσθούν και για την προσωρινή παραλαβή των διακριτών τμημάτων που αφορούν στην ολοκλήρωση των τριών διασυνδέσεων (ζεύξεων) Σύρου-Τήνου, Σύρου-Μυκόνου και Σύρου-Πάρου. Τούτου δοθέντος, μετά την προσωρινή παραλαβή των τμημάτων αυτών και την αποδοχή του σχετικού αιτήματος της αναδόχου μπορούσε να λάβει χώρα αντικατάσταση των κρατήσεων επί των υποβληθέντων από αυτήν λογαριασμών ως εγγυήσεων καλής εκτέλεσης με ισόποση εγγυητική επιστολή. Συνεπώς, το Δικαστήριο κρίνει ότι, κατά τα βασίμως προβαλλόμενα με την ένδικη έφεση, η εκκαλούσα, μετά την τροποποίηση της σύμβασης με το Συμπλήρωμα Νο1, νομίμως αποδέχθηκε το αίτημα της αναδόχου περί αντικατάστασης των εγγυήσεων καλής εκτέλεσης με ισόποση εγγυητική επιστολή, με συνέπεια να μην υφίσταται εν προκειμένω παρατυπία.

Σε κάθε δε περίπτωση, ακόμα και αν ήθελε θεωρηθεί ότι η επιστροφή στην ανάδοχο των ποσών που είχαν παρακρατηθεί ως εγγυήσεις καλής εκτέλεσης συνιστούσε παραβίαση των όρων της σύμβασης, δεν στοιχειοθετείται εν προκειμένω η ύπαρξη παρατυπίας. Τούτο, διότι όπως γίνεται δεκτό στην οριστική έκθεση ελέγχου, που εγκρίθηκε από την Ε.Δ.ΕΛ. κατά την 818^η Συνεδρίαση της 18^{ης}.12.2019, η επιστροφή του ως άνω ποσού έναντι κατάθεσης εγγυητικής επιστολής «δεν ζημιώνει ούτε ενδέχεται να ζημιώσει τον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης» και, ως εκ τούτου, δεν συντρέχει η σχετική απαιτούμενη εκ του νόμου προϋπόθεση για τη στοιχειοθέτηση παρατυπίας.

36. Ενόψει των προεκτεθέντων, η κρινόμενη έφεση πρέπει να γίνει εν μέρει δεκτή, η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να μεταρρυθμιστεί και να περιορισθεί το ποσό της δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης σε 690.754,29 ευρώ. Περαιτέρω, πρέπει να καταπέσει υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου το ήδη καταβληθέν από την εκκαλούσα παράβολο ύψους 1.500 ευρώ και να καταλογιστεί το επιπλέον οφειλόμενο νόμιμο παράβολο, το ύψος του οποίου πρέπει να περιορισθεί σε 3.500 ευρώ κατ' εφαρμογή του άρθρου 309 ν. 4700/2020, το οποίο ορίζει ότι το αναλογικό παράβολο δεν μπορεί να είναι ανώτερο των 5.000 ευρώ ($690.754,29 \times 1\% = 6.907,54$ ευρώ, ύψος παραβόλου άνευ του εκ του νόμου περιορισμού). Τέλος, λόγω της μερικής νίκης και μερικής ήττας των διαδίκων, το

Δικαστήριο, συμψηφίζει τα έξοδα ανάμεσα στους διαδίκους (άρθρο 314 παρ. 2 του ν. 4700/2020).

Για τους λόγους αυτούς

Δέχεται εν μέρει την έφεση.

Μεταρρυθμίζει την 9542 ΕΞ 2021/26.1.2021 απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης της Προέδρου της Ε.Δ.ΕΛ. και περιορίζει το ποσό της δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης σε 690.754,29 ευρώ.

Διατάσσει την κατάπτωση υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου του κατατεθέντος παραβόλου.

Καταλογίζει την εκκαλούσα υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου με το επιπλέον οφειλόμενο νόμιμο παράβολο, ποσού 3.500 ευρώ.

Συμψηφίζει τα δικαστικά έξοδα ανάμεσα στους διαδίκους.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε την 2^α Οκτωβρίου 2025.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΥΛΟΥΜΠΙΝΗ

Ο ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΠΑΡΕΔΡΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΓΙΑΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΜΑΡΙΑ ΦΟΡΤΣΕΡΑ

Δημοσιεύθηκε, σε δημόσια συνεδρίαση, στο ακροατήριο του Δικαστηρίου στις 4 Δεκεμβρίου 2025.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΥΛΟΥΜΠΙΝΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΜΑΡΙΑ ΦΟΡΤΣΕΡΑ